

РАБОТНИЦА 8
і СЯЛЯНКА ЖНІВЕНЬ
1962

+ прил. 2 к.

Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір. На здымку: Ядвіга Аганеўская (Польша) дорыць сувенір дэлегатцы Японіі лаўрэату Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Акіка Сэкі.

Фота В. Севасцянава (ТАСС).

ВЯЛІКІ

У ЛІПЕНІ адбыўся Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір. У цудоўны Палац з'ездаў у Крамлі сабралася звыш дзвюх тысяч чалавек з 121 краіны: вучоныя і пісьменнікі, рабочыя і служачыя, юрысты і медыкі, служыцелі рэлігійнага культу і хатнія гаспадыні. У кожнага з іх свае заняткі, свае клопаты і хваляванні. Але адно жаданне аб'яднала ўсіх і прывяло на кангрэс: жаданне сумесна абмеркаваць самае важнае, самае надзённае пытанне — аб захаванні міру на зямлі. Амерыканцы і кубінцы, французы і англічане, кітайцы і алжырцы свабодна і ўсебакова абмяркоўвалі пытанні раззбраення. Такого прадстаўнічага, шырокага і дзелавага кангрэса не было яшчэ ніколі.

У рабоце кангрэса прымала ўдзел больш 700 жанчын. Вось адна з іх — Айві Барлоу з Англіі. У Іст-Хэме, дзе яна вяла кампанію супраць ядзернай зброі, жанчыны па шылінгах збіралі ёй грошы на паездку ў Маскву. Кожны хацеў дапамагчы, чым мог.

Адзін за другім падымаліся на трыбуну дэлегаты кангрэса. На розных мовах гаварылі яны. Але сэнс іх выступленняў зводзіўся да аднаго — мір патрэбен усім. Усе заклікалі пакласці канец злачыннаму марнатраўству сіл і багаццяў — гонцы ўзбраенняў, прапанавалі паставіць заваёвы і адкрыцці навукі на службу жыццю, а не смерці. Дэлегаты ўказвалі на тое, што мільёны людзей на нашай планеце галадаюць, пазбаўлены магчымасці вучыцца, атрымліваць медыцынскую дапамогу і ў той жа час велізарныя сродкі выдаткоўваюцца на падрыхтоўку вайны.

Гнеў і абурэнне выклікаў цынічны ўчынак амерыканскага ўрада, які дазволіў сабе правесці выбух ядзернага збудавання ў космасе ў дзень адкрыцця Сусветнага кангрэса.

На трыбуну паднялася проста апраунтая англічанка Джудзі Кук. Яна патрабавала забароны атамных і вадародных бомб, заклікала да ўсеагульнага раззбраення і абароны дзяцей ад гібелі. З гневам і нянавісцю гаварыла яна аб недастойным учынку амерыканцаў. Кароткае і палымнае слова Джудзі Кук сустрэлі гарачымі апладысмантамі. Карлтон Гудлет ад імя дэлегацыі ЗША асудзіў гнусную правакацыю свайго ўрада. Доўга і гарача апладзіравалі дэлегаты кангрэса гэтакім сумленнаму барацьбіту за мір.

Перад пачаткам пасяджэнняў, у пера-

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
И. М. ЛЕНИНА
1962 г.

1988

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 8 І СЯЛЯНКА

ЖНІВЕНЬ
1962

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

пынках і позна ўвечары дэлегаты і госці ва ўсіх залах, пераходах, фэа абменьваліся думкамі. Тут можна было пачуць размовы на дзесятках моваў. Вось група журналістаў акружыла жанчыну ў калясцы, у яе паралізаваны ногі. Гэта аргенцінка Марыя Роса Алівер, лаўрэат Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі».

— Я шчаслівая, — заявіла яна, — тым, што на кангрэсе праяўляецца воля мільёнаў і мільёнаў барацьбітоў за мір усіх кантынентаў. Ніколі яшчэ не збіралася разам так многа рашучых людзей. Іх воля дапаможа дабіцца ўсеагульнага і поўнага раззбраення.

ФОРУМ

Чылійскі паэт Пабла Неруда гаварыў аб Лацінскай Амерыцы, яе прыродных багаццях і галечы народа, аб яго імкненні да шчаслівага жыцця. Лацінскую Амерыку часта называюць «кантынентам надзеі». Але гэтая надзея нагадвала вэксаль, аплата якога ўвесь час адкладвалася. Падзеі на Кубе разбудзілі народы лацінаамерыканскіх краін.

— Кнігі і ежа прыйдуць у краіны Лацінскай Амерыкі, — закончыў сваё выступленне паэт. І гэта сапраўды так, бо лацінаамерыканскія народы змагаюцца за ажыццяўленне надзеі — за росквіт сусветнай эканомікі і культуры ў выніку ўсеагульнага і поўнага раззбраення.

Выбухам апладысmentaў было сустрэта паяўленне Мікіты Сяргеевіча Хрушчова. Прадстаўнікі больш ста краін свету стоячы доўга віталі таварыша Хрушчова, нястомнага барацьбіта за справу міру на зямлі. З велізарнай увагай і хваляваннем слухалі ўдзельнікі кангрэса выступленне кіраўніка Савецкага ўрада, неаднаразова перапыняючы яго бурнымі апладысmentaмі.

Перад тварам усяго свету М. С. Хрушчоў пацвердзіў, што Савецкаму Саюзу, сілам сацыялізма не ўласціва палітыка развязвання сусветнай вайны для перамогі камуністычнай ідэалогіі. Які лад з'яўляецца лепшым — гэта вырашаць самі народы ў мірным спаборніцтве. Мікіта Сяргеевіч заклікаў народы падвоіць і патроіць намаганні ў імя трывалага міру і дружбы паміж народамі. Прамова таварыша Хрушчова — дакладная праграма дзеянняў. І калі ў барацьбе за ажыццяўленне гэтай праграмы аб'яднаюцца ўсе людзі добрай волі, то мір пераможа вайну.

Работа кангрэса ішла на пленарных пасяджэннях і ў камісіях. Кожны з удзельнікаў кангрэса выбіраў сабе тую, якая яго найбольш цікавіла. Адны працавалі ў камісіі па раззбраенню і яго палітычных і тэхнічных праблемах, другіх цікавілі эканамічныя вынікі раззбраення, трэціх — раззбраенне і нацыянальная незалежнасць, чацвёртых — раззбраенне і праблемы права, культуры, маралі.

Вельмі цікава праходзілі сустрэчы па прафесіях, на якіх сустракаліся пісьменнікі, юрысты, медыкі, прафсаюзныя дзеячы, вучоныя. Сустракаліся парламентарыі, прадстаўнікі рэлігійных культур. На гэтых сустрэчах таксама гучалі палыманыя галасы, якія заклікалі назаў-

сёды ліквідаваць пагрозу вайны, спыніць гонку ўзбраенняў, вывесці войскі з чужых тэрыторый.

Захапляючая была сустрэча жанчын пяці кантынентаў. Многія з іх гаварылі аб вялікім уражанні, якое зрабіла на іх прамова М. С. Хрушчова. Гэтая прамова, заявіла дэлегатка Аргенціны Маргарыта дэ Пансе, прымусіла нас яшчэ глыбей усвядоміць, якая вялікая адказнасць ляжыць на нас — жанчынах, маці. Мы, якія даём жыццё, павінны змагацца за тое, каб захаваць яго, павінны выходзіць сваіх дзяцей у духу міру.

— Нам хочацца плакаць, крычаць, калі мы думаем пра тых пакуты, якія нанесла чалавецтву гітлераўская Германія, — сказала Элеанора Ламберг з Заходняй Германіі. Яна запэўніла, што жанчыны ФРГ разам з жанчынамі ўсяго свету будуць змагацца за ўмацаванне міру.

Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір закончыў сваю работу прыняццем паслання да народаў свету. Ён выказаў упэўненасць, што можна адхіліць пагрозу вайны, якой сёння падвяргаецца кожная краіна і кожны народ. Раззбраенне не толькі жыццёва неабходна, але і магчыма. Раззбраенне павінна быць усеагульным і поўным і праводзіцца пад строгім міжнародным кантролем.

НАРОДАЎ

Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір, нібы набат, кліча народы свету да барацьбы. Намаганні народаў усіх краін могуць прымусіць дзяржаўных дзеячоў знайсці правільнае рашэнне.

Савецкія людзі з вялікай увагай сачылі за работай кангрэса. Яны жадалі яго ўдзельнікам плённай работы ў сваіх

Маці Герояў Савецкага Саюза Зоі і Аляксандра Касмадзіям'янскіх Любоў Цімафееўна гутарыць з першымі касманаўтамі — Германам Цітовым і Юрыем Гагарыным.

краінах. Няхай сусветны рух за раззбраенне расце і шырыцца, няхай народы сваімі актыўнымі дзеяннямі перагародзяць дарогу сусветнай вайне.

Дэлегатка з Інданезіі.
Малюнак А. Разнічэнкі.

Удзельнікі кангрэса (злева направа): Пятрусь Броўка, Іржы Плахетка (Чэхаславакія), Тэйджэ Гунарвердэля (Цэйлон), Карэл Гофман (Чэхаславакія) і Паліна Кавалёва, старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскага раёна.

Фота Л. Папковіча.

МАІМ ГЕРАІНЯМ

Дзяўчаты, каханыя,
Вершаў маіх герані,
Прабачце мне сёння,
Што я легкадумна не раз
Вадзіў за сабою
Па фронце, па снах,

па краіне,
А ўсё ж не даводзіў
Да шчасця канкрэтнага вас.

А вы ж не анёлкі,
Не феі, не кволяы здані,
Трымалі сябе,
Як на працы цяжкой,

на вайне.
У кірзавых ботах
Хадзілі не раз на заданні,
Нібы на спатканні,
Ды толькі куды спакайней.

Кляймоце пагардай
Таго, хто слянявіць расказцы
Пра жонак паходных,
Хоць, можа, былі і яны.
Я кожную з вас
Сустрэкаў у пілотцы

ці касцы
На самых крутых
І высокіх вяршынях вайны.

Вы лёгка звыкаліся
З холадам, з гулам гарматаў,

Пімен ПАНЧАНКА

І часта трывалей
Былі у паходах за нас.
Адно не змаглі вы:
Прывыкнуць да нечага мату,
Да грубасці нечай,
Да прагных вачэй і абраз.

А як бінтавалі вы раны,
Як песні спявалі
Журботна і ціха
У зямлянцы, у лесе густым.
Прывыкнуць да праўдзе —
Красою дэмаскрыравалі
Вы часць,
Асабліва
Калі нас адводзілі ў тыл.

Як мала пісаў я,
Як слаба пра гэта пісаў я,
Сястра, геранія
І наша святая любоў.
Пацвердзілі зноў
Найвялікшае вы раўнапраўе
У брацкіх магілах
Між самых адважных

байцоў.
І час той прыйшоў,
Што чакалі мы і здабывалі,
Прыйшоў, загадаў вам
Рукамі каханах абвіць,
Нібы навалніцамі,
Каб пракаціліся хвалі
НЗ вашай ласкі
І вашай вялікай любві.

І рад я, што з вамі
Мне светла дружыць
давалася.

Вятры успамінаў
Хвалюць мяне ў цішыні,
Як дождж тапаліны,
Як пах распілованах сосен,
Як сок спелых яблык,
Як далніх зарніцаў агні.

СПАКОЙНЫ і велічны коціць і коціць на поўдзень свае
няўтомныя хвалі Дняпро. Ідуць па Дняпру, недзе аж
з-пад Магілёва, баржы, нагужаныя гравіем. Шнуруюць
быстраходныя маторкі. Дэвоснымі птушкамі мільгаюць
спартыўныя лодкі каное. На сонцы іх вёслы здаюцца зала-
тымі крыламі...

Баржы разгружаюцца, і на беразе Дняпра вырастаюць
тэрыконы гравію. Нашто яго столькі запасаць у гэтым невя-
лічкім гарадку, што стаіць па калена ў цёплым белым пяску
і не звяжае на самыя праліўныя ліўні? Даведацца пра гэта
няцяжка. Можна, напрыклад, спытацца вось у гэтай пажы-
лой жанчыны, што прымасцілася, як і я, на схіле дняпроў-
скай кручы. Праўда, у жанчыны ёсць занятак. (А я тут толькі
выпадковая гасця). Яна пасе старую сіваю казу Томку і
дзвюх томчыных дачок. Майкі (таму што нарадзілася ў маі
месяцы) — прыгожыя белыя козачкі — так весела і бес-
клапотна дурэюць і гойсаюць па кручы, што, глядзячы на іх,
адчуваеш зайздрасць...

...Гравію столькі сюды навазілі, аказваецца, на будаў-
ніцтва дарог. Будзе пракладзена добрая дарога ў саўгас «Ці-
хінічы». Збіраюцца будаваць дарогі і ў іншыя саўгасы
і калгасы. Гравію навазілі ўжо дзвесце тысяч пудоў... Чаму
пудоў, а не тон і адкуль вядома, што столькі тут гэтага
гравію, — дапытвацца ў жанчыны няёмка.

У Рагачове жыве яна ўжо сорок год... Можна сказаць жыве
другое жыццё. Адно было да вайны. Другое пачала пасля
вайны... Да вайны быў муж, пяцёра дзяцей, быў свой дом.
Вось тут, непадалёку, над Дняпром... Бывала, перад заходам
сонца, васьм гэтакай парой, як зараз, збярэцца ўся сям'я.
Папрыбягаюць, кінуўшы гульні, дзеці, прыйдзе бацька з рабо-
ты (ён працаваў на малочным кансервавым заводзе). Павя-

чэраюць, а потым усе аблепаць яе ў садку на лаўцы. Ада-
чываюць. Адсюль з кручы Дняпро як на далоні.

Дзеці падраслі якраз на вайну. Сыны і зяць пайшлі вая-
ваць разам з бацькам. А яна з дочкамі асталася. Старэйшыя
дзве дачкі, неўзабаве як прыйшлі немцы, пачалі то адна, то
другая адлучацца з дому. То выменяць тое-сёе з адзежы на
харчы ў вёсцы, то купіць, то прадаць... Звязаліся з партыза-
намі. Ну, а сама яна з малодшай дачкой і ўнучкай у вочы
асабліва нікому не кідаліся. Кожны жыў тады, як умеў, і ра-
біў тое, што падказвала сумленне...

А зімой у сорок трэцім дачок яе, сувязных-партызанак,
нехта ўдаў. Злавлілі іх у Збарове, а расстралялі ў Рагачове...
Самую яе з малодшай дачкой і ўнучкай у той час схавалі
суседзі...

Потым чакала сыноў і мужа... А сыны... Сыны таксама —
малодшага забілі ў сорок чацвёртым тут, дома, як апошні
раз ужо вызвалілі нашы Рагачоў... А старэйшы дайшоў да
Берліна. Да самага Дня перамогі дайшоў. І там, на чужой
зямлі, у Дзень перамогі склаў галаву.

...Томка са сваімі Майкамі даўно ўжо трэцца каля гаспа-
дыні. Козы ліжучь ёй рукі, абніваюць чаравікі, дробна ту-
паюць і клічучь яе коратка і трывожна. Так кожны раз: ня-
хай толькі гаспадыня задрэмле ці задумаецца і доўга не
пакліча, не прылашчыць іх. Потым яны ўмошчваюцца ў яе
пад бакамі, заплісваюць вочы і тут жа чуйна засынаюць...
Усё жывое на зямлі патрабуе пяшчоты і ласкі.

Прылашчыўшы сваю гаспадарку, жанчына працягвае рас-
каз.

Гаспадар? Гаспадар прапаў без вестак... І вось тут, у гэ-
тым самым горадзе, дзе пражыла яна сорок год, пасля
вайны ў яе пачалося другое жыццё. Удавой. З самай мен-
шай дачкой, што асталася ў яе адна з пяцёрых дзяцей.

Любі, і,

АЛЕНА ВАСІЛЕВІЧ

І ўнучка з імі — маці сваёй і не памятае нават. Дачка
ў гадах ужо. Даўно пара б і сваю сям'ю мець. Ды ніяк не
трапілася чалавека. Пасля вайны іх многа, дзяўчат такіх, за-
сталася... А да ўнучкі сватаецца хлопец. Вельмі ж ужо хоча
ўзяць. Ды яны, бабка з цёткай, пабойваюцца: хто яго ведае,
што ён за чалавек. А ёй жа галоўнае, каб прыгожы быў...

Так непрыкметна, у гутарцы пра гравій, пра неўладкаваныя
дарогі, пра ўраджай і пагоду, якая сёлета ніяк не наладзіць-
ца, міжвольна прачытваю адну за другой старонкі чужога,
выпадкова стрэтага чалавечага лёсу. У мяне не хапае адва-
гі спытаць імя ў гэтай жанчыны. Ды ў гэтым няма і патрэбы.
Імя яе мне больш не скажа, чым само жыццё, расказанае
гэтак стрымана і мужна. Без слёз, без нараканняў.

Не дачакацца з вайны мужа, не дачакацца чацвярых дзя-
цей, што загінулі ў самым росквіце сіл і маладосці... І не
зламацца. Жыць. Разам з людзьмі. Разам з усім горадам,
што, як і сама яна, вяртаўся да жыцця скалечаны, зранены,
зруйнаваны.

РАГАЧОЎ — асабліва частцінка маёй душы. І таму пры
спатканні з ім — кожны раз новыя ўспаміны, новае
хваляванне.

На гэты раз мы сустракаемся з Рагачовам у дзень 18-й
гадавіны вызвалення яго ад фашыскага палону, у дзень вя-
лікага ўсенароднага свята сустрэчы партызан Рагачоўскага
злучэння.

Гэтыя штогоднія партызанскія стрэчы сталі ўжо традыцыяй
нашай рэспублікі. На гэтыя стрэчы сходзяцца ад старо-
га да малаго гараджане. На машынах і на падводах з'язджа-
юцца сем'ямі калгаснікі з усяго раёна. Прыязджаюць на свя-
та госці з Тамбова, з Пензы, з Краснадара... Прыязджаюць на
сустрэчу з баявымі сябрамі-партызанамі палякі, чэх, венгр.
Усе яны ў вайну партызанілі на Рагачоўшчыне.

Месца збору баявых сяброў — добрыя стары Рагачоўскі
лес па Доўскай дарозе. Эх, бярозы ды сосны!.. Вас і са-
праўды, як паяцца ў партызанскай песні, ніколі не забыць
таму, каму далі вы прытулак, каго, нібы родныя сёстры,
убаранілі ад варожага палону, ад смерці...

Як і 20 год назад, змыкаюцца на лясной паляне строем
былыя партызаны. Наперадзе пад сцягам камандзіры палкоў

і атрадаў. За імі байцы. Тыя, хто верна прайшоў усе дарогі вайны.

Праўда, амаль за дваццаць год гэты баявы строй прыкметна парадзеў. Не ўсталі і не прыйдуць ніколі на сяброўскую стрэчу тыя, што мужна склалі свае маладыя галовы ў баях. Не прыйшлі тыя, каго дачасна забрала смерць пасля вайны ўжо... Дваццаць год прыгнулі спіну не аднаго баявога арла, прысыпалі інеем не адну смалючую чупрыну, зацерушылі, нібы попелам, некалі залатыя косы партызанак...

Час не мае ўлады толькі над сэрцамі, што не ведалі страху ў смяротных баях.

У РАГАЧОЎСКІМ Доме культуры духавы аркестр іграе партызанскі вальс...

І пэўна таму гэтак лёгка і молада кружыць колішняю партызанскую сувязную і разведчыцу Марусю Данілаву колішні камандзір Рагачоўскага злучэння Салдаценка.

Не здаецца і Маруся (так і засталася ў старых сяброў Марусьей, хоць і дачка ўжо дагнала). Ох, і было некалі немцам ад яе клопату! Паліцай і тых умела яна абвесці і перахітрыць. А не здавалася — і тут яна ўмела сябе паказаць. Сама з крыкам і лаянкай, бывала, накінецца на праз меру стараннага бобіка. І так саб'е з толку, што і сапраўды немагчыма было заподозрыць яе ў чым-небудзь... У Данілавых уся сям'я — бацькі і дзеці — мела сувязь з партызанамі.

— Што, Маруся, не паддамося?..

І сапраўды не паддаюцца. Толькі рыжая барада — памялом і сіняя кофта вясёлкай мільгаюць па крузе.

...З'яжджацца на сваё свята партызаны пачынаюць хто за дзень, хто за два. А Мішка-тамбовец (так звалі яго партызаны-разведчыкі) прыехаў у Рагачоў траха не за тыдзень: трэ-

ды яны і не патрабуюць падзякі і не думаюць пра яе ніколі. Толькі на свята кожны год прыязджаюць спраўна. Прыязджаюць дзядзькі — за дваццаць год ужо многія з іх сталі дзядзямі, — апранутыя ў лепшае адзенне, жанкі — яны таксама не памаладзелі за гэты час, — павязавшы самыя квяцістыя, самыя прыгожыя свае хусткі. Прыязджаюць на сваё партызанскае свята з дзецьмі і з унукамі... А некалі, праз многа год, вось гэтаксама будуць прыязджаць у гэты лес, на гэта свята, калі ўжо не будзе дзядоў, унукі партызанскіх унукаў...

А Ў ГАРАДСКІ Дом культуры тым часам усё прыбываюць і прыбываюць госці. (Сёлета праліўны дождж «адмяніў» традыцыйны парад партызан. Быццам наўмысля, як лінуў з раніцы, так і да самага вечара не суняўся). Прыехаў і, здаецца, засланиў усіх неабсяжнай чорнай барадой яшчэ адзін «барада» — камандзір брыгады Паўлаў. Вось сустрэліся і абдымаюцца былыя камандзір і камісар партызанскай брыгады Тарасевіч з Мінска і Бірукоў — цяпер дырэктар саўгаса «Ціхінічы». Вось, нервова пацэпваючы плечуком, неяк бокам зайшоў у факт былы сакратар падпольнага Рагачоўскага райкома партыі Свардлоў. Яго таксама тут жа падхапілі сябры-партызаны і нібы хваляй аднеслі ўбок...

Прыехала ўдваіх з мужам Марыя Аляксееўна Салдаценка, грузная сівая жанчына — партызанка дзвюх апошніх войнаў. Яе з сям'ёй вайна захапіла ў Беластоку. Уцякаць не было куды. Хавацца ад немцаў не было дзе. Быў адзін шлях — шукаць сваіх людзей, наладжваць сувязь з партызанамі. І абое Салдаценкі з малой дачкой на руках падаліся ў лес. У сорака другім годзе яны дайшлі да рагачоўскіх лясоў, трапілі да партызан, прайшлі «пробу агнём»... А затым ужо Салдаценка, чалавек вялікага ваеннага вопыту і ведаў, быў назначаны камандзірам Рагачоўскага злучэння. А Марыя Аляксееўна стала ў рады байцоў-партызан. Маленькая Ірачка і тая не раз дапамагала... Здаралася, у самыя цяжкія моманты гэта малое худое дзіця выбягала наперад строю: «За мной! Наперад!»

Прыехала на стрэчу камісар палка Аляксандра Нічыпаўна Захарава. Яе абступілі партызанкі Маруся Бурдынава, Вера Какошкіна, Надзея Сазонава. Цяпер цяжка нават павярэць, што дваццаць год назад гэта былі тоненькія дзяўчаты ў ботах, у кароткіх, падпярэзаных папругамі кавушках, у шапках-кубанках з чырвонай істужкай наўскасся... Дзяўчаты, якія гэтак жа лёгка чырванелі ад праз меры вольнага мужчынскага жарту, як лёгка, без вагання і ценю баяліся ішлі на самыя адказныя заданні. А калі б спатрэбілася — пайшлі б і на смерць.

Сёння гэта паважаныя жанчыны, даўно ўжо яны жонкі і маці... Толькі Маруся Бурдынава ўсё такая ж, як і была некалі: як і дваццаць год назад, з вачэй іскры сыплюцца, з вуснаў смех вясёлы не сходзіць, а ногі... Ногі, як толькі пачулі музыку, так і не ўстаялі на месцы! Як і некалі, у лесе, у атрадзе каля зямлянкі, калі зальецца полькай партызанскі гармонік...

А Х, бярозы ды сосны! Вас ніколі ў жыцці не забыць... Не забыць, як хадзілі на жалезку, як з боем прарывалі варожую блакаду, як па тыдню ляжалі галодныя і абледзянелыя ў балотах, як не раз і не два стаялі перад смерцю і глядзелі смерці ў вочы ўсе гэтыя сёння пасівецы і пастарэлыя людзі — а некалі баявыя хлопцы і дзяўчаты...

У раённым клубе пад духавы аркестр пара за парай кружацца былыя воіны-партызаны... А ў гэты самы час за многа тысяч міль ад іх свята ў мірным сінім небе амерыканцы ўзрываюць новую бяду — выпрабуюць новую смерць. У любую мінуту яна можа скасіць мільёны дзяцей і старых, мільёны закаханых і заручаных...

Людзі, будзьце пільныя!

— Мы яшчэ не такія старыя, мы яшчэ здолеем трымаць у руках зброю! Няхай памятаюць гэта тыя, хто пагражае нам новай вайной!..

Вы чуеце? Гэтыя словы гучаць на мітынгу былых партызан у невялічкім зялёным горадзе Рагачове. Гэтыя словы паўтараюць партызаны Віцебшчыны, партызаны Слуцкіны. Гэтыя словы, як баявы заклік, у дзень усенароднага партызанскага свята паўтараюць усе беларускія лясы:

— Людзі, будзьце пільныя!

БУДЬЦЕ ПІЛЬНЫЯ!

ба пабываць ва ўсіх знаёмых вёсках, дзе ваяваў, пабачыцца са старымі дружбакамі, з сябрамі незабыўнымі — не толькі з кім партызанілі разам, а і з тымі, хто не раз накарміў гарачай капустай, хто сагрэў душу шклянкай жыватворнага першака, хто даў на мароз цёплыя з ног валёнкі, хто не пашкадаваў бялізны перамяніцца. Э, ды ці ўспомніш усё тое дабро, што рабілі партызанам гэтыя ціхмяныя, непрыкметныя з выгляду вясковыя дзядзькі і цёткі, гатовыя, калі патрабавала справа, і жыццё сваё аддаць гэтак жа ціха і непрыкметна. І аддавалі яго сотні і тысячы невядомых нікому, нідзе нікім не адзначаных герояў... Не прыпомніш усё і не аддзячыш за ўсё, як і ніколі да самай смерці не забудзеш гэтых людзей...

Сустрэліся старыя байцы-партызаны. На здымку (злева направа): Г. К. Паўлаў, камандзір 61-й брыгады, Ф. С. Тарасевіч — камандзір брыгады, Т. Ф. Карніенка, камісар партызанскага атрада, К. М. Драчоў — камісар брыгады, І. М. Гаўрылаў — камандзір брыгады, М. Г. Бурдынава — партызанка, В. А. Брошкін — камандзір узвода, А. Н. Захарава — камісар палка, В. Б. Паўлаў — камандзір атрада, С. Г. Салдаценка — камандзір брыгады.

Фота П. Белавуса.

СУСТРЭЧА

Ёсць у Польшчы горад Забаж. Там жыве Анэля Пашко — простая польская жанчына з добрай душой і чутым сэрцам. У студзені 1945 года, калі наша армія вызваліла пакутнікаў Асвенціма, сярод іх было 180 худых, запалоханых дзяцей, якія страцілі бацькоў. Не ўсе памяталі сваё імя, прозвішча. Але многія цвёрда ведалі, што нарадзіліся на савецкай зямлі.

Ведала гэта і пяцігадовая дзяўчынка з вытатуіраваным на руцэ нумарам 77263. Яна апынулася ў польскім дзіцячым доме. Адтуль яе ўзяла на выхаванне Анэля Пашко. Гэта жанчына, як і многія, страціла ў час вайны сваіх блізкіх. Пяцігадовае дзіця запоўніла жыццё адзінокай жанчыны, стала яе дачкой — Ханяй.

Мінула 17 год.

Аднойчы ў польскай газеце Ханя прачытала пісьмо беларускай маці Зінаіды Булахавай з Віцебска. Яна шукала дзвюх сваіх дачушак, якія былі кінуты ў Асвенцім. У лагеры імёны і прозвішчы пакутнікаў замянілі нумары. На руцэ Булахавай эсэсаўцы выпалілі нумар 77251. Рая атрымала нумар 77252, а Галя — 77253. Траіх сыноў вывезлі ў іншы лагер.

Калі Савецкая Армія вызваліла Польшчу, Зінаіда Булахава знаходзілася ў лагеры Равенсбрук і нічога не ведала пра дзяцей. Старэйшыя сыны памяталі адрас, ведалі прозвішча і вярнуліся ў родную Беларусь, а малодшых Раю і Галю маці не перастае шукаць ужо семнаццаць гадоў.

Ханя Пашко прачытала гэтае пісьмо і паглядзела на левую руку, дзе захаваўся пяцізначны нумар. Ды перадапошняя лічба ад расцягвання скуры ў працэсе росту пачала выглядаць невыразна: падобна на шасцёрку, але можна палчыць і за пяцёрку.

Дзяўчына ўзрадавалася:

— Магчыма, я і ёсць тая Галя Булахава, якую шукае жанчына з Віцебска. Магчыма, яна мая маці?

Але яна цвёрда памятала, што яе ў дзяцінстве звалі Людай, а брата Алікам. Жанчына ж шукае Галю...

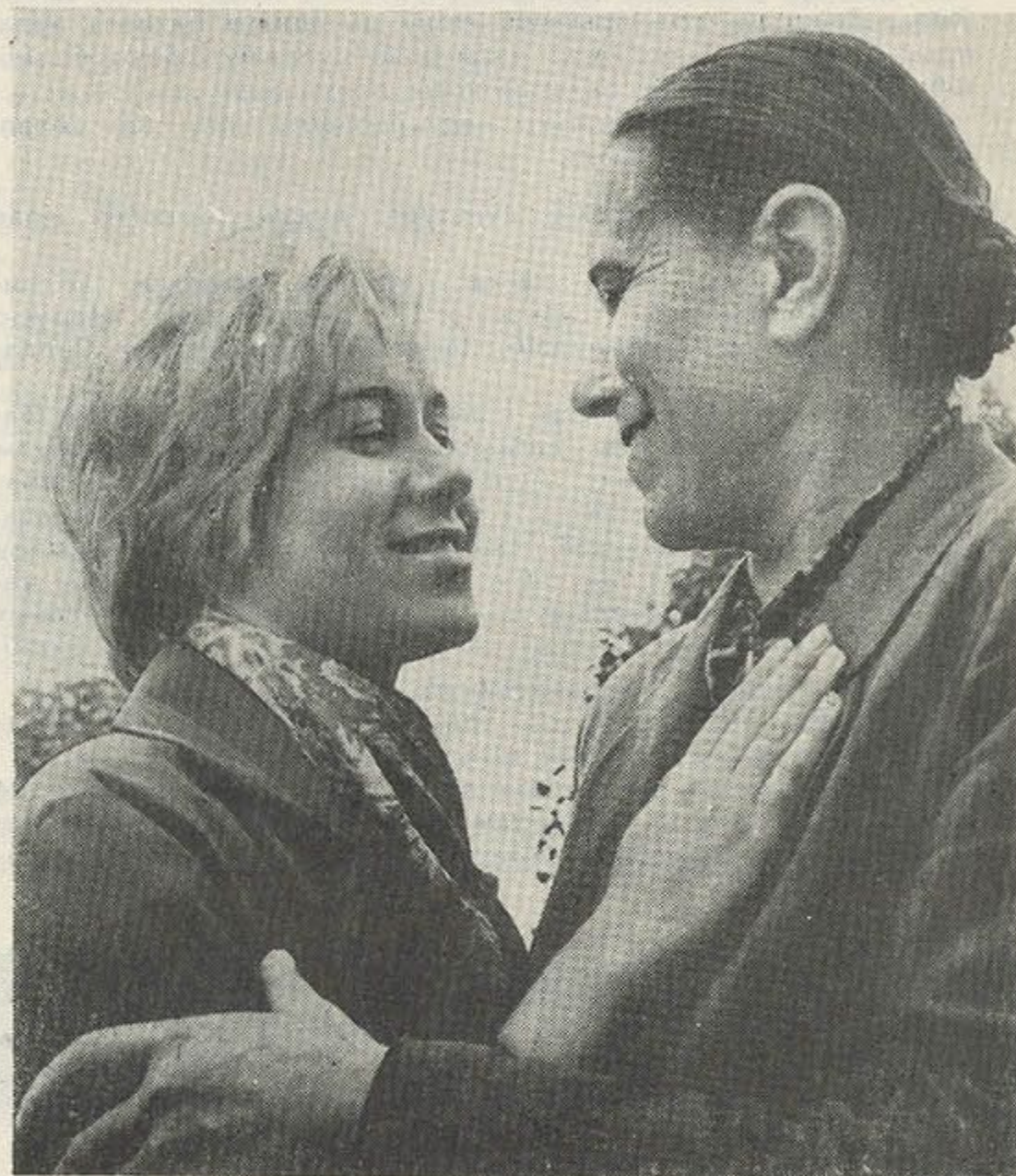
Прачытаў гэтае пісьмо і супрацоўнік Асвенцімскага музея Тадэуш Шыманскі і адказаў З. Булахавай, што ёсць дзяўчына з нумарам 77263 або 77253. Перадапошняя лічба выглядае невыразна — падобна на 6, а можа і 5. Ён паведаміў, што гэтая Ханя Пашко жыве ў г. Забаж. Яе выходзіць пенсіянерка Анэля Пашко. Зінаіда Булахава зараз жа напісала пісьмо ў Забаж.

Ханя Пашко адгукнулася на пісьмо беларускай маці і ўпамнула, што называлі яе Людай, а брата Алікам, што яму і ёй накіравалі нумары адначасова. Гэта збытэжыла Булахаву, таму што яе сына называюць інакш і ў яго ў лагеры не было нумара.

...У Беларусі нямала маці, якія страцілі сваіх дзяцей у час вайны. Гора збліжае людзей. Таму многія ведаюць адзін аднаго, хоць і жывуць у розных месцах. Успомніла Зінаіда Булахава.

Зірніце на здымак. З якой пяшчотнасцю ўглядаюцца маці і дачка адна ў другую! Якім шчасцем свецяцца вочы Люды! Яна глядзіць і, здаецца, не можа нагледзецца, на маці, на маршчынкі вакол яе вачэй, на сэрбрыстыя ніткі ў валасах — сляды вялікіх пакут.

Фота
Ул. Дагаева.

што ў сяле Аляновічы, каля Коханава, жыве Валянціна Іванаўна Бязлюдава. Яе сын Алік таксама быў у канцлагеры. Яго адшукалі ў 1947 годзе, і ён зараз працуе ў Оршы. А дачку Бязлюдава не знайшла, і, здаецца, называлі яе Людай. Магчыма яна? Булахава падзялілася сваімі здагадкамі з Бязлюдавай.

Тады Валянціна Іванаўна Бязлюдава напісала ў польскую газету, што яна шукае дачку Люду, якая атрымала ў Асвенціме нумар 77263 і што брата Люды завуць Алікам.

Вось калі па-сапраўднаму ўзрадавалася Ханя Пашко! Нарэшце яна даведалася сваё сапраўднае прозвішча, даведалася, што яна дачка Валянціны Іванаўны Бязлюдавай — Люда.

І вось — сустрэча...

...Поезд запавольваў ход. Валянціна Іванаўна глядзела на выходзячых пасажыраў. Раптам сэрца яе хутка забілася. На пероне паказалася дзяўчына ў цёмным плашчы, бялявая.

— Люда! Крывіначка мая! — кінулася маці.

Люда (гэта была яна) пабегла на сустрэчу жанчыне, радасна ўсміхаючыся і плачучы. Сустрэча ўсхвалявала ўсіх, хто яе бачыў. Праз семнаццаць год Валянціна Іванаўна і два яе сыны (малодшы сын Эдзік нарадзіўся ў канцлагеры) нарэшце сустрэлі страшную дачку і сястру Люду.

Мама... Колькі разоў клікала Люда маму ў тыя страшныя чорныя дні свайго жыцця ў Асвенціме! Як плакала, калі азвэрэлыя фашысты разлучалі яе з мамай, з братам Алікам. І нарэшце яны разам!..

Нумар на левай руцэ будзе напамінаць Людзе пра цяжкае мінулае. Назаўсёды яна захавае ў душы самае цёплае пачуццё да Анэлі Пашко — польскай жанчыны, якая выхавала яе і замяніла ёй маці, да Зінаіды Булахавай, якая дапамагла ёй сустрэцца з роднымі...

Анэля Пашко напісала пісьмо ў Беларусь роднай маці Люды. Вось радкі з гэтага пісьма: «Ад маёй прыёмнай дачкі Хані я даведалася, што вы з'яўляецеся яе роднай маці, якую, як усе навокал гаварылі, яна страціла... Паверце, я вельмі шчаслівая, што вам і вашым дзецям удалося шчасліва вярнуцца дадому з гэтага пекла, якое гітлераўцы стварылі для мільёнаў людзей... Прыязджайце да нас са сваімі сынамі. Буду вельмі рада. Пазнаёмімся».

Іх было 180... Лёс 180 дзяцей, якія знаходзіліся ў канцлагеры, да гэтага часу поўнасцю невядомы. Нямногія знайшлі сваіх родных. Супрацоўнік Асвенцімскага музея Тадэуш Шыманскі ўзяў на сябе высякародную задачу — знайсці гэтых дзяцей. Яму ахвотна дапамагаюць польскія і савецкія грамадзяне. Іх стараннем паступова дзецям каля дваццаці год назад. Нашы польскія сябры праз друк, радыё і тэлебачанне дапамагаюць устанаўліваць асобу тых, хто амаль нічога пра сябе не памятае, не ведае.

Дзякуй усім, хто займаецца гэтым. Дзякуй ад маці, якія чакаюць сустрэчы з дзецьмі, дзякуй ад дзяцей, якім суджана ўбачыць блізкіх, вярнуцца на Радзіму.

МЕСЦА Ё ЖЫЦЦІ

МОЙ бацька каваль. У маленстве я часта забягала да яго ў кузню. Тады яму гаварылі:

— Архип, зноў твая прыйшла.

Падабалася глядзець, як распаленае жалеза рабілася падатлівым пад яго рукой. Горн узнімаў зыркля іскры... Здавалася, нейкі волат сабраў усе зоркі з неба і сыпле, сыпле іх... Я магла глядзець на гэта дзівоснае відовішча доўга-доўга...

— Урокі вывучыла?— чуўся голас бацькі.

Адразу разляталіся мае летуценні... Урокі... Не было ахвоты сядзець над імі. Бывала, дома збольшага перагартую падручнік,— здаецца, усё зразумела і ясна. А ля дошкі, перад усім класам,— хоць праваліся!— нічога не памятаю. Пасля першых жа слоў бацькі я ўцякала.

— Лянуецца дзяўчына,— чула, як бедаваў бацька,— а ёй бы зараз самы час вучыцца. Нічога, відаць, не даб'ецца ў жыцці.

Не даб'юся?

Так думала і я, калі пакінула школу. Было крыўдна за сваю няўдачу. Тым больш, што бачыла, як з прыходам у «Рассвет» Кірылы Пракопавіча Арлоўскага мяняецца жыццё калгаса.

...Знікла спрадвечная цемра вясковых вуліц— яны асвятліліся электрычнасцю, адкрыліся клуб і нават спецыяльная танцавальная зала. Моладзь добра працуе, але любіць і павесяліцца і патанцаваць. І працаваць стала лягчэй: на жывёлагадоўчых фермах увялі механізацыю. Ды ці мала новага і добрага паявілася ў нас за гэты час.

Ганей, калі гаварылі пра дастатак калгаснікаў, успаміналі нікеляваныя ложка і веласіпеды. А зараз у калгаснікаў асабістыя легкавыя аўтамабілы ёсць.

Асабліва шмат добрага зроблена для нас, жанчын. Мы ўжо даўно не выпякаем самі хлеб, а купляем яго ў ларку. Не даглядаем і не доім сваіх кароў— здалі іх у калгас. Атрымліваем на працадзень па два літры малака. Больш вольнага часу стала ў жанчын. Для дзяцей адкрыўся дзіцячы сад і яслі.

Калі вам даводзіцца быць у Мышавічах, паглядзіце, якімі роўнымі вуліцамі лягла вёска. Дамы ў нас загароджаны толькі з боку праезджай дарогі, а між садоў і агародаў платоў няма. Таму што ўсе суседзі жывуць у згодзе і сяброўстве. Людзі сталі прыгожыя і звонку і ўнутры. У нас у калгасе

наогул няма вартаўнікоў ні ля свірнай, ні на таках— нідзе. І ўсё цэлае.

Тэхнікі ў нас шмат, адных толькі трактараў калгас мае больш сарака. Ёсць самазвалы, экскаватары, малакавозы. Я з зайздасцю глядзела, як механізатары, у большасці мае аднагодкі, спрытна кіруюць камбайнам, трактарам. А што я ўмею?— часта лавіла сябе на гэтай думцы.— Добра запрагаю каня. Таксама мне «тэхніка»!

Працавала на вывазцы гною, падвозіла насенне, угнаенне. Была возчыкам некалькі гадоў. Не адмаўлялася ні ад якой работы. Думала, дакажу і сабе і бацьку, што даб'юся-такі свайго месца ў жыцці.

Аднойчы спатрэбіўся памочнік трактарысту. Аграном Аляксандра Паўлаўна Цюркіна парайла брыгадзіру:

— Пастаў Ніну Цэд, дачку каваля. Дзяўчына справіцца.

Яна нібы ў душу маю зазірнула, нібы ўбачыла, што вельмі хацелася мне быць бліжэй да тэхнікі.

Паўлаўна, як па-сяброўску ўсе называюць яе ў калгасе, слаўны, душэўны і спагадлівы чалавек. І справу сваю любіць. Бывала, на якім далёкім полі ні працуеш— няма таго дня, каб яна не прыехала. На веласіпедзе аб'язджае за дзень па 50—60 кіламетраў. Шосты год у нас аграномам. А прыехала ажно з самай Масквы, з Ціміразеўскай акадэміі...

Першы дзень работы на трактары памятаю і зараз. Была тады ранняя вясна. Трактарыст веў сяўбу. Я стаяла на запятках і сачыла, каб сашнікі ў сеялкі не засмеціліся (у нашым калгасе механізуецца ўся праца: і сеем, і арэм, і ўбіраем, і падкармливаем пасевы— машынамі)... Веснавы вецер дзьмуў у твар. Пахла сырой зямлёй. Ніколі яшчэ такім шырокім не здавалася мне наша поле. Азірнулася назад— трактар лінуе яго на роўныя барозны... Добра! Мяне ахапіла нязнанае дасюль пачуццё. Ад радасці хацелася спяваць, гукаць на ўвесь шырокі свет: «А што? І даб'юся!»

Усю пасяўную і лета працавала памочнікам. Прывыкла да роўнага гудзення машыны, нават па яе рокату магла вызначыць, калі «заядала» матор. Спрабавала сама садзіцца за руль, калі трактарыст ішоў на абед.

Увосень брыгадзір спытаў, ці пайду вучыцца на курсы трактарыстаў.

— Пайду! Вядома, пайду,— адказала я, хоць памятала свае няўдачы ў школе. Вырасла: буду вучыцца. Я ведала ўжо

крыху машыну, умела яе даглядаць.

— Старайся. Нездарма ў народзе кажуць: «Не багі гаршкі лепяць»,— падбадзёрваў мяне і бацька.

За зіму скончыла курсы. Калгас купіў новы трактар «ДТ-20» для агароднай брыгады. Замацавалі за мной. Трактар маневраны, лёгкі. Берагу яго.

У лютым гэтага года была на рэспубліканскай нарадзе ў Мінску. Тады ў мяне пыталі: як гэта мой трактар ходзіць без рамонту трэці год?

— Ды такі ўжо, відаць, трактар удаўся,— адказваю.— Але ж усякая машына любіць клапатлівыя рукі, ой як любіць!

Тады мне прысвоілі званне заслужанага механізатара Беларусі, падарылі залаты гадзіннік, уручылі пасведчанне. Што і казаць— была шчаслівая.

Не падумайце, што толькі за добрае ўтрыманне трактара атрымала такое высокае званне. Не! Работа механізатара ацэньваецца зараз па ўраджаю. У агароднай брыгадзе я летась сеяла 137 га морквы і 11 га цукровых буракоў. Тры разы рыхлілі пасевы, адзін раз падкармливалі. Усё трактарам: прычалілі культыватар, прыстапоўвалі сеялку для раскідвання мінеральных угнаенняў. Морквы сабралі па 511 цэнтнераў з гектара, а цукровых буракоў па 606 цэнтнераў.

Ёсць у мяне памочнік— Анастоль Бяляўскі— мой муж. Ён не ведаў трактара, я навучыла яго вадзіць машыну. Зараз ужо самастойна працуе. Куль-

тывацыю мы праводзім з ім у дзве змены.

Сёлета не ведаю, які ўраджай збяром. Цяжкая была вясна, не лягчэйшае і лета: дажджы, холад. Пасеялі моркву, а ўсходаў не дачакаліся. Прышлося часткова перасяваць. Зараз у мяне 90 га морквы і 40 га цукровых буракоў. Усходы зрэджаныя, не было цяпла. Дажджы ішлі моцныя, прыбілі зямлю, усё пакрылася скарынкай. А морква ды і буракі любяць дожджык ціхі, цёплы.

Аграном і брыгадзір паглядзелі поле ды гавораць мне:

— Пускай, Ніна, барану, трэба разрыхліць скарынку.

Два разы баранавала пасевы. Адразу пасля ўсходаў правялі шароўку на невялікую глыбіню. Потым жанчыны выйшлі на праполку і прарыўку. Пасля гэтага падкармілі і пракультывавалі. Далі раслінам аміячнай салетры, яна садзейнічае росту. Крышку павесялелі нашы ўсходы. Але парасткі яшчэ былі слабыя. Няма цыркуляцыі паветра ў глебе. Яшчэ адну культывацыю правялі. Зноў прапалолі і яшчэ раз падкармілі. Другі раз дадалі ў глебу калійную соль і крышку аміячнай салетры для морквы. А для цукровых буракоў больш давалі суперфасфату.

Давялося нямапапрацаваць. І цяпер, нягледзячы на частыя дажджы, холад, морква і цукровыя буракі выглядаюць добра і абяцаюць надрэнны ўраджай.

Мне хочацца сказаць, што знайшла-такі я сваё месца ў жыцці. Праца ды вучэнне дапамаглі мне ў гэтым.

Ніна ЦЭД,

заслужаны механізатар Беларусі.

Калгас «Рассвет» Кіраўскага раёна.

На здымку: Ніна Цэд і аграном Аляксандра Паўлаўна Цюркіна. Фота Ул. Лупейкі.

Роўнічны цэх Мінскага камвольнага камбіната.
Фота Д. Прэса.

ДОБРАЯ ў ІХ

І. СМІРНОВА

Л Я-ЦІЦЬ чаўнок.
Сну-е чаўнок.
Раз-раз, раз-раз, — стукаюць станкі, пераплятаючы ніткі. Тысячы нітак, у кожнай — свой шлях. Збілася нітка са сваёй дарогі — узор парушыцца, абарвалася — спыніўся станок!

І тут жа ля станка снуюць, мільгаюць рукі — хуткія, спрытныя. Яны і «заблудную» нітку на верны шлях накіруюць, і хітрым вузельчыкам канцы абрываў звязуць, і новую шпулю-пачатак у чаўнок уставяць. Без гэтых умелых рук і станок не станок.

Ля-ціць чаўнок.

Сну-е чаўнок.

Шырокай паласой паўзе касцюмная і сукеначная тканіна — чорная, карычневая, чырвоная, шэрая, зялёная. Добрая, трывалая, прыгожая.

У ткацкім цэху Мінскага камвольнага камбіната — сотні станкоў. Тысячы метраў тканін кожныя суткі вывозяць адсюль. У гэтым моры машын, асветленых роўным, спакойным святлом люмінесцэнтных лямп, не адразу знойдзеш дваццаць станкоў брыгады Дзмітрыя Андрэвіча Шчарбіна. У брыгадзе — пяць ткачых, пяць улюбёных у сваю прафесію. Зладжана, упэўнена стукаюць станкі, і гэтак ж зладжаны працоўны рытм у брыгадзе.

Тсненняя стройная дзяўчына ў сінім клятчастым сарафане, у блузцы з кароткімі рукавамі і ў тупельках на высокіх абцасах, уся выгнуўшыся, зазірнула пад станок і ўважліва разгледзела тканіну з адваротнага боку: ці няма там на ёй «агрэхаў». «Пачараваўшы» ля адной сваёй падшэфнай машыны, яна ідзе да другой, трэцяй, чацвёртай. Рухі яе хуткія і разам з тым — эканомныя. Станкі Ліды Шарамет ідуць добра, добра і на сэрцы ў іх гаспадыні. Каму не знаёма гэта радаснае, светлае пачуццё, якім поўніцца душа, калі спраца, пакорная табе, спорыцца ў цябе ў руках і калі ты сама і ўсе іншыя ўпэўнены ў табе?!

Але ведаем мы і як доўга і нялёгка ісці да гэтай упэўненасці.

Калі Ліда Шарамет прыйшла ў брыгаду, ткачыхай ужо, не вучаніцай, яна таксама не стаяла, а хутка абыходзіла свае станкі. А брак між тым ішоў і ішоў.

— Не мітусіся, не спяшайся, — гаварыла ёй Тамара Слабуха, ветэран камвольнага, вучаніца маскоўскіх ткачых. — Не бегай без патрэбы вакол станка, больш прыглядайся да яго, прыслухоўвайся.

І не толькі гаварыла — паказвала, давучвала, падказвала: станкі іх побач, і Тамара паспявала тады ўсе восем бачыць і чуць.

І Тома Голубева (тады яшчэ Філіпава), спакойная, скромная, падыдзе не раз, гляне на аснову, на тканіну, паглядзіць на цябе сваімі вялікімі, шэрымі, добрымі вачыма, пакладзе руку на плячо, скажа на вуха некалькі падбадзёрваючых слоў (грукат такі, што інакш нічога не пачуеш!), растлумачыць, чаму станок капрызіць, рве ніткі, блытае, і пойдзе да сваіх машын. І так у цябе лёгка на душы зробіцца ад таго, што людзі добрыя побач з табой, што і не ведаеш, як ім аддзякаваць за ўсю іх цеплыню, бескарысліваю дапамогу, за сардэчнасць!

6

Не! Ведаеш! Не дапускай брак! Вазьмі галаву ў рукі і ду-

май. Думай хутка, але спакойна. Не ламай дроў, не гарачыся. Табе ж ёсць у каго вучыцца. І брыгадзір заўсёды тут жа, станкі ў яго заўсёды ў парадку, заўсёды наладжаны. Толькі глядзі ўважліва, умела кіруй імі.

І вось прыйшло яно, гэта ўменне, прыйшоў спрыт. Ліда Шарамет цяпер працуе нароўні з усімі. Яе жывыя карыя вочы весела пазіраюць на Людмілу Савінскую: тая, у чырвонай касынцы на светлых валасах, у сінім халаціку з кароткімі рукавамі, паспела ўжо добра загарэць, хоць і лета та-

ПРАФЕСІЯ

кое дажджлівае. Вось яна стаіць ля станка і праглядае свежы нумар камбінацкай шматтыражкі. Яшчэ б — камсамольскі актывіст, член бюро цэха! Ліда з замілаваннем глядзіць на сяброўку, і зноў мільгае думка — у ёй хутчэй гордасць і захапленне, чым зайздрасць: «Прыгожая наша Людка і ўсюды паспявае». Людміла Савінская — таксама «іх брыгада».

Тома Слабуха зараз у водпуску, сына чакае. Дачка, трохгадовая Іначка, дзесьці бегае на двары, клубніку рве, агрэст. А цяпер няхай сын будзе ў Тамары. Ды і Жора, Томін муж, спадзяецца на гэта. Ліда па ягоных вачах гэта бачыць, калі бегае праведваць сваю цяроплівую настаўніцу. Хоць нарэшце — якая розніца?! Толькі б усё добра было, усе здаровыя былі, толькі б Тамара хутчэй у цэх вярталася, а то ў брыгадзе ўсім яе не хапае. Праўда, Жора не-не ды і закіне вудачкі нахонт таго, што маці дваіх дзяцей, маленькіх дзяцей, падкрэсліць ён, нядрэнна было б і дома пасядзець год-другі. Але ўсе ведаюць — Тамара вернецца ў брыгаду, не ўседзіць дома. Яна і зараз, як прыйдуць сяброўкі, уся проста ззяе, пра ўсё распытае і скажа:

— Хутчэй бы да вас, вельмі засумавала!

Тамарына мама побач жыве, Іначку даглядала і другога дапаможа падгадаваць.

— Ведаеш, Тамара, — сказала ёй аднойчы ў час чарговага візіту дружбы Люда Савінская, — я на тваіх станках угаварыла пакуль Зінку, сястрычку сваю, папрацаваць. А то ў

Злева направа: брыгадзір брыгады камуністычнай працы Дзмітрый Шчарбін, ткачыя брыгады Зіна Тамашэўская, Людміла Савінская, Ліля Зубчонак, Тамара Голубева і Ліда Шарамет.

Фота П. Нікіціна.

тваёй цяперашняе замены штосьці шмат браку ідзе. І столькі год яна ўжо на камбінаце! Ніткі блытаюцца — а ёй хоць бы што, не хвалюецца! Дзмітрый Андрэвіч злуе, вядома.

Тамара рада: Зіна Савінская (Тамашэўская) — ударнік камуністычнай працы, брыгадзе з ёй будзе лёгка.

Галоўнае, чым моцная брыгада камуністычнай працы Шчарбіна, дык гэта арганізаванасцю, дысцыплінай і ўзаемавыручкай. І нават калі год назад Дзмітрыя Андрэвіча, кандыдата ў члены партыі, папрасілі перайсці на адстаючы ўчастак і калі ён не настайваў, каб ткачыя брыгады ішлі разам з ім (за работкі ж знізяцца, а цяжкасцей на разладжаных станках хопіць!), нават і тады ўсе казалі:

— Пойдзем разам!

І цяжка было толькі першыя два-тры месяцы. А цяпер зноў усё ідзе роўна, зноў перавыконваюцца заданні, зноў імёны Тома Голубева і Лілі Зубчонак называюць у ліку лепшых па прафесіях. Партрэт Лілі Зубчонак і цяпер красуецца на цэхавай Дошцы гонару.

Але не думайце, што ўсё ідзе гладка ў брыгадзе і зараз. Справа вядомая — усяляк бывае. Вось і нядаўна: камбінат васемнаццаць дзён стаяў — усім водпуск быў, і людзям і станкам. У першыя пасляводпускныя дні на разладжаных станках усім нялёгка працаваць было, а ў Лілі Зубчонак чамусьці асабліва справы не клеіліся. Стане станок — яна да яго. Чаўнок заправіць, а ўжо чую — другі стаіць. Ліля туды. Толькі адыдзецца, трэці да сябе кліча. Не змагла своечасова на чацвёрты глянуць, а як падышла, бачыць — справа дрэнна, брак ідзе, сантыметраў дзесьці тканіны сапсавана. Прышлося распорваць, ці як кажуць ткачыя, «разрабляць», толькі аснову пакінуць.

Невялікага росту, у чырвонай касынцы, у рабочым сарафане, пашытым па апошняй модзе — тонкія шлейкі і ззаду да нізу вялікія гузікі, — Ліля і сама ўся расчырванелася. Да яе падышла Тома Голубева — іх станкі побач. І хаця і ў яе той дзень станкі асабліва капрызілі, уварвала некалькі хвілін, каб дапамагчы сяброўцы.

І вось ужо ўсе чатыры машыны Лілі Зубчонак мерна пастукваюць. Працуюць і ўсе астатнія станкі брыгады — дружна, у лад. Па прадукцыйнасці абсталявання брыгада працуе ўжо ў лік 1965 года.

Людміла Савінская, Ліля Зубчонак і Тамара Голубева прыйшлі на камбінат пасля 10-ці класаў. Цяпер яны ўжо вопытныя ткачыя і не шкадуюць, што выбралі гэту спецыяльнасць. Наадварот — ім, таксама як і іх сяброўкам, работа вельмі падабаецца.

— Цікава ў нас. Вельмі! — усміхаючыся, гаворыць Тома Голубева. І столькі непасрэднасці і шчырасці ў гэтых словах, што і сам пачынаеш думаць і недзе ў глыбіні душы шкадаваць: чаму і ты не прыйшоў у гэты цэх, чаму не прыйшоў сюды не як госьць, а як гаспадар?

Дык няхай жа, дарагія сябры, заўсёды ў руках ваших работа спорыцца! Няхай заўсёды гэтак жа добра, як зараз, гавораць на камбінаце пра вашу брыгаду, няхай заўсёды вашу працу будучы ацэньваць самым высокім крытэрыем, называючы яе камуністычнай.

Работніцы камбіната ў Беларускай дзяржаўнай мастацкай музеі.

КАБ ВОЧЫ СВЯЦІЛІСЯ РАДАСЦЮ

ВАЛЯ прачнулася, калі дзень толькі-толькі займаўся. Сонца неяк неахвотна, быццам лянучоўся, выкідала час ад часу з-за хмар свае доўгія кволяыя промні. Без цікаўнасці, млява і нясмела зазіралі яны ў акно. Калі ж зноў хаваліся за шэрую заслонку, вецер пачынаў злосна гойдаць галінкі высокай таполі, і яны тоненька шкрэбаліся, стукаліся ў шыбу, быццам прасіліся ў хату, дзе цёпла, утульна, смачна пахне сырадомам і зялёным аерам, што ляжыць ля парога прыгожым палавічком.

— Сёння павінна быць сонца, — Валя заплушчыла вочы і ціхенька павярнулася на другі бок. — У такі дзень нельга без сонца...

І сапраўды, калі маці ласкавым дотыкам рукі разбудзіла дачку, у хату праз вокны, праз адчыненыя дзверы шырокай ракой цякло сонца. У яго промнях скакалі свой вясёлы танец малюсенькія пылінкі.

Аб ранішняй трывозе Валя нават і не ўспомніла: усё было проста і ясна, як гэты новы дзень. Добра чалавеку ў семнаццаць гадоў: разам са снамі, з пахмурнай раніцай адыходзяць у нябыт трывогі, клопаты і неспакой. Застаецца толькі ўпэўненасць і вялікая вера ў шчасце.

Дзень быў сапраўды гістарычны: на камсамольскім сходзе выпускнікі Кіраўскай дзесяцігодкі вырашалі свой лёс — выбіралі жыццёвую дарогу. У госьці да іх прыйшоў старшыня калгаса Віктар Фёдаравіч Рэзчык, у прэзідыуме побач з ім сядзелі любімыя настаўнікі.

Усё тое, аб чым гаварыла Валя Казлова і яе сяброўкі ў гэты дзень, гучала ўрачыста, быццам абяцанне роднай школы. Юнакі і дзяўчаты непакоіліся, што мала моладзі застаецца ў родным калгасе. Дачка ці сын павінны замяніць маці на нялёгкім участку, што гэта вельмі ганарова і адказна — працаваць у сельскай гаспадарцы, на прээднім краі барацьбы за камунізм.

Нарэшце, слова папрасіў Віктар Фёдаравіч:

— Я добра разумею вас, маладыя сябры. Напэўна, кожны ў семнаццаць гадоў быў такі ж гарачы і неспакойны. Гэта добра. Але ж ведайце і пра тое...

І старшыня папярэдзіў, што ў працы побач з прыгожым і светлым сустракаецца нялёгкае і складанае, што трэба быць мужным і крыху чыстым, каб на ўсё жыццё захаваць у душы прыгожыя павярванні, каб прайсці па ім так, як марыцца ў семнаццаць гадоў...

Выйшлі ў жыццё 14 рамантыкаў, выйшлі юнакі і дзяўчаты, каб «змагання і шукаць, знайсці і не здавацца». Такі быў у іх дэвіз.

З таго дня прайшло крыху больш чым два гады. Як сустрэла школьнікаў жыццё, ці не спалохала, ці не адштурхнула? Ці знайшлі яны сваё месца ў ім?

Валя Казлова. Маленькая, кволая на першы погляд дзяўчына з чорнымі хвалямі валасоў. Амаль такая ж, як і на фотаздымку двухгадовай даўнасці. І не такая. Калі яна паціскае руку, адчуваеш — на маленькай далоні цвёрдыя мазалі, шурпатая, абветраная скура. Відаць, не асабліва песціла чалавека жыццё, а ён не губляецца, усміхаецца і жартуе...

Дуся Круцялёва. Сарамлівая, глядзіць крыху спадылба вялікімі трывожнымі вачыма. «Гордая», — сказала пра яе сакратар камсамольскай арганізацыі Вера Казлова. На мой погляд, гэта не зусім так. Не гордасць, а хутчэй сціпласць, нежаданне кожнаму сустрачнаму адкрываць свой багаты ўнутраны свет чытаю я ў гэтым яе крыху насцярожаным, дапытлівым позірку.

Ніна Сазонава, Муся Раманчыкава, Валя Кірачэнка... Мілая, залатыя дзяўчаткі... Аб кожнай з вас можна напісаць столькі шчырага і цёплага!

Больш 1600 парсят
выгадала свінарка
сельгасарцелі імя
Тэльмана Кіраўскага
раёна камсамолка Шу-
ра Крумкачова.

Фота Ул. Лупейкі.

Людзі кажуць, што сёння за-
стаца працаваць у роднай
вёсцы — ніякі не подзвіг, а
проста норма жыцця кожнага
сумленнага чалавека. Што ж,
і гэта праўда. Толькі ніхто і не
збіраецца расказаць аб дзяў-
чатах з калгаса імя Святло-
ва, як аб гераінях, апяваць іх
нейкія незвычайныя заслугі.
Хочацца гаварыць аб вялікай
настойлівасці, аб сіле волі, аб
жаданні «змагання і шукаць...»

Цётка Уліта — былая даяр-
ка — вострая на язык жанчы-
на. Кіне трапнае слоўца, — гля-
дзі, каб не прыліпла яно да
цябе на ўсё жыццё. А тут
спакойна паглядзела на сваю
маладую змену і парайла:

— Можна незразумела што
будзе, цяжка, дык птушнік жа
недалёка... Я заўсёды там. Так
што, дзеўкі, насы не апускай-
це!

У другім кутку Ева Яўстра-
таўна Зашчытава перадавала
пляменніцы сваю групу кароў.
Падыходзіла да кожнай, ласка-
ва гладзіла, расказвала, як
даіць, як карміць. А для Валі
ўсе каровы былі падобны адна
на адну, і, здаецца, ні адна з
добрых цётчыных парад не
заставалася ў галаве: на ду-
шы было неспакойна і тры-
вожна.

Цётка Ева, напэўна, адчула
гэта, бо сказала:

— І што я ўсё павучаю ця-
бе? Папрацуеш, як я, гадоў
пятнаццаць на ферме, сама
ўсё зведаеш...

Прайшоў тыдзень, другі.
Вёска Кірава — вялікая, а са-
крэты не трымаюцца, так і
пералітаюць з хаты ў хату.
Хутка пайшла па вёсцы пага-
лоска: добра працуюць гэтыя
маладзенькія, што прыйшлі на
ферму. Надоі павысіліся.

Хвалілі Валю і Дусю, Ма-
рыю і Ніну. І варта было па-
хваліць дзяўчат за іх малады
запал і заўзятасць, за неспа-
кой. Толькі хваліць добра, а
дапамагаць, цікавіцца, клапа-
ціцца — яшчэ лепш.

Скончылася восень, адшуме-
лі дажджы. Лёгкай зімовай
коўдрай пакрылася зямля. Ра-
ніцой да вялікага кароўніка з
пяці бакоў пратапталі пяць ву-
зенькіх сцяжынак. Гэта самыя
першыя прыбегалі дзяўчаты.
Іншы раз іх сустракаў дзед
Аляксей, падвозчык кармоў.
Сядзеў, дыміў папяросай, пра-
нешта сваё думаў. Дзед любіў
павучаць дзяўчат, пакуль ад-
нойчы не здарылася вось што...

Да Валі падышла Дуся,
адазвала ўбок. Праўда, Каз-
лову ніхто ніякім начальнікам
не прызначаў, але дзяўчаты
лічылі яе нібы адказнай за
ўсіх: гэта ж яна прапанавала
пайсці працаваць на ферму.
Дуся папракнула:

— Ці ж ты не бачыш, што
нам сена трапляе ўвесь час
дрэннае? То зверху стога накі-
даюць, то адна асака. А дзед
і ў вус не дзьме. Яму, відаць,
ўсё роўна, абы працадні на-
лічвалі...

Доўга раіліся, што рабіць.
Неяк няёмка было ім, якіх
толькі што хвалілі, ставілі ў
прыклад нават сталым жан-
чынам, ісці скардзіцца, спра-
чацца. Праўда, у іншых кароў-
ніках было лепш: там і пад-
возчыкі два і дбаюць яны аб
сваіх даярках.

Нарэшце, адважыліся. Доў-
га тупалі пад дзвярыма ля ка-
бінета старшыні, падштурхоў-
валі адна другую. Зайшлі — і
не атрымалася сур'ёзная раз-
мова, аб якой дамаўляліся
паміж сабой. Вылілася ўся
крыўда ў дзявочых слязах, у
горкіх словах:

— Кажам дзеду: «Што ж вы
возіце?» А ён смяецца: «Зя-
лёныя вы яшчэ, каб старога
вучыць...»

Добра, што зразумеў іх
старшыня, зразумеў і дапамог.
Далі другога падвозчыка кар-
моў — Кузьму Багамазаву. Хоць
і не адразу, але справа нала-
дзілася.

Колькі было вось такіх вы-
падкаў, і сумных і смешных!
Расказваць аб гэтым можна
многа. І адначасова гэта будзе
расказ аб тым, як мужнеў,
сталей чалавек, як смялей ста-
навіўся ён на ўласныя ногі.

У чырвоным кутку фермы,
у невялікім белым пакойчы-
ку, дзе стаяць тэлевізар і не-
калькі радоў простых услонаў,
развешаны на сценах розныя
лозунгі, плакаты. Сярод іх —
свежая «маланка». У ёй ка-
лектыў фермы ў цёплых сяб-
роўскіх словах віншуе тавары-
шаў, якім прысвоена званне
ўдарніка камуністычнай пра-
цы. І сярод іх — прозвішча
Ніны Сазонавай, лепшай на
ферме даяркі, кандыдата ў
члены КПСС. Нават не верыць-
ца, што гэта адна з тых дзяў-
чынак, якія два гады назад
упершыню прыйшлі на ферму.

Пройдзе час, і кожная з
сябровак Ніны па праву змо-
жа назваць сябе ўдарніцай
камуністычнай працы. Для гэ-
тага — дзяўчаты добра веда-
юць — патрэбна так многа і ад-
начасова так нямнога: выдатна
працаваць, неспакойна жыць і,
галоўнае, любіць Радзіму. Бо
яна, гэта любоў, нараджае і
велічныя справы і гераічныя
подзвігі.

Не так даўно абмяркоўвалі
былі выпускнікі на сваім
камсамольскім сходзе Зварот
ЦК КПСС да ўсіх працаўнікоў
сельскай гаспадаркі. Гаварылі
аб тых канкрэтных справах,
якія можна зрабіць, каб павя-
лічыць вытворчасць прадуктаў

жывёлагадоўлі, аб цяжасцях,
што яшчэ сустракаюцца на
шляху. І нечакана размова
зайшла аб іх лёсе, аб тым, ці
здолелі 14 рамантыкаў дайсці
поплек да сённяшняга дня.

— Не, не здолелі, — такім
быў сумленны адказ. — Адзін
збочыў з дарогі, спалохаўшы-
ся цяжасцей і непрыемнас-
цей, другі збіўся з яе без
падтрымкі і ўсё яшчэ шукае
сваю сцежку ў жыцці.

Але ж засталіся ў страі
стойкія. Такіх смела можна
браць у самую нялёгкую да-
рогу: людзі правяраныя, не
падвядуць.

Праўда, дзяўчаты не зрабілі
яшчэ нічога асабліва значнага.
Але ж, нарэшце, справа не ў
тым, на трыста ці на пяцьсот
літраў выраслі надоі малака,
хоць і гэта мае вялікае зна-
чэнне. Галоўнае — у чалавеку,
у тым, што паверылі камса-
молкі ў свае сілы. А тое, што
было для іх учора марай, ня-
пэўнай, неакрэсленай, сёння
стала жыццём. І кроцаць яны
па ім цвёрда і ўпэўнена.

Хацелася б закончыць рас-
каз гэтымі словамі. Але не,
трэба дадаць і іншае: мала
пакуль што звяртаюць увагі на
працу камсамолак і праўленне
калгаса, і камсамольская арга-
нізацыя. Да сённяшняга дня
дзяўчаты не маюць падменных
даярак. А хто не ведае, як
хочацца ў дзевятнаццаць га-
доў збегаць пагуляць на веч-
рынку ці ў кіно! Дрэнна аб-
стаяць справы і з механічным
даеннем: цяпер, у летні пе-
рыяд, кароў прыходзіцца да-
ць уручную. І крыўдна, што
справы гэтыя можна было б
вырашыць непасрэдна на мес-
цы, без асаблівых клопатаў,
калі б толькі не забывалі аб
дзяўчатах, а марылі і непакоі-
ліся разам з імі.

Пасадзіць садоўнік дрэўца...
І ўсё ходзіць, ходзіць вакол
яго, даглядае, каб і прыгожае
расло, і стройнае, каб не глу-
шыла яго пустазелле, не адбі-
ралі святло іншыя дрэвы.
Вось так і аб чалавеку трэба
 клапаціцца, асабліва, калі ён
толькі выйшаў у жыццё: і не
захвальваць яго залішне, і са-
чыць, каб не рос ён пакрыў-
джаным няўвагай. Каб смела
крочыў насустрач вятрам, каб
вочы яго свяціліся радасцю...

І. НАУМАВА

Калгас імя Святлова,
Жлобінскі раён.

Ліна КАСТЭНКА

КРЫЛЛІ

А й праўда,
крылатым грунту не трэба.

Зямлі не маюць,
то будзе неба.

Не маюць поля,
то будзе воля.

Не маюць пары,
то будуць хмары.

Пэўна, для птушак
праўда ў гэтым —

навек.

А як чалавеку!
А што ж чалавек!

Жыве на зямлі,
Сам не лятае.
А крыллі мае.
А крыллі мае.

Яны, тыя крыллі,
не з пуху-пер'я,
а з праўды,
сумленнасці
і давер'я.

У каго — з вернасці
у каханні.
У каго — з вечнага
парывання.

У каго — з шчырасці
да работы.
У каго — з шчодрасці
на турботы.

У каго — з песні,
або з надзеі,
або з паэзіі
ці з казкі-дзеі.

Чалавек нібыта і не лятае...
А крыллі мае.
А крыллі мае!

Валянціна ТКАЧЭНКА

ЖАДАННІ

Хай будзе заўжды ўсё такім, як ёсць:
І хлеб, і соль, і ты перада мною,
І пачуццё бязмежнае тваё,
Як неба над зямлёю маладою.

Любая нам пад сілу далечынь, —
І будуць цяжкасці, і радасці, і мукі...
Няхай жыцця нястрыманая плынь
Усё мацней яднае нашы рукі.

Пятро МАХ

У НАВАЛЬНІЦУ

Гром парваў на клочча хмары,
Скіраваўся да зямлі...
Я дзівіўся:

ад удараў
Промні сонца ажылі.
І вяселькі срэбны пояс
Абдымаў увесь блакіт...
Вось прайсці б цяпер з табою
Там, дзе вербы ля ракі.
Ты б красу адчула, сілу
Навальніц у жніўны час.
Ой, чаму з маёю мілай
Разлучылі хутка нас!
Мы ў свае ўвабралі б грудзі
Цішыню і шум дажджоў, —
Каб тады іх несці людзям
У сплаве чыстым лепшых слоў.
Сонца хмарнасць разганяе,
І паціху, спакваля,
Як дзяўчына, выцірае
Слёзы цёплым зямля.

Раман ПАПОВІЧ

* * *

Той не памрэ, хто век працуе,
Хто век гарыць, а не дыміць;
Той не памрэ, хто боль твой чуе,
Хто памагае іншым жыць.

Той не памрэ, хто людзям рады
Аддаць душы сваёй цяпло;
Хто не цярпіць хлусні і здрады,
Хто творыць шчасце, нішчыць зло.

Платон ВАРАНЬКО

* * *

Хлапчання з калыскі ўпала.
Мог бы сын забіцца.
Маці ноч усю не спала —
Мацярам не спіцца.
Як пайшоў сыноч у школу,
Як у горад рушыў:
«Доля-золатца, —
Шаптала, —
Беражы Паўлушу».
А калі аб смерці вестка
З фронту прыляцела —
Доўга плакала нявестка,
Маці — анямела...
А так верыла, чакала —
Выпадзе сустрэцца...
Смерць надзеі ўсе парвала
У мацярынскім сэрцы.

Алена ЖУРЛІВА

ТАКОЮ РОДНАЮ І БЛІЗКАЮ...

Калі пях ты над калыскаю,
Галубіш ты сваё дзіцё,
Такою роднаю і блізкаю
Прыходзіш ты ў маё жыццё.

Я чую песню, шчасця поўную,
І бачу бляск тваіх вачэй,
Калі з пяхчотай невымоўнаю
Дзіцятка туліш да грудзей.

Мілуеш мілую крывіначку,
У працы не шкадуеш рук,
І сэрцам кожную хвіліначку
Малога сэрца чуеш стук.

І аддаеш малому ў шчодрасці
Душы найлепшыя дары...
Святло тваёй працоўнай годнасці
У сыноўнім сэрцайку гарыць.

Вяргіняй лёс яго расквеціцца.
І працаваць яму і жыць.
Агнямі будучыня свеціцца,
Змагацца кліча і тварыць.

О, колькі любасці бязмежнае
Цяпер ў тваіх, маці, вачах!
Так з вышыні вяршыні снежнае
На зямлю зорыць дужы птах.

У марах ён ляціць над горами,
Скуль птушаня бярэ разгон.
Лятае горда над прасторами
І будзіць гораў чуйны сон.

Ноч вышывае неба зоркамі,
Навокал цішыня лягла.
І метэорам над узгоркамі
Ракета наша праплыла.

Праменні ззяюць над калыскаю,
Над сынам ціха, ціха сніш...
Такою роднаю і блізкаю
Перада мною ты стаіш.

Пераклады з украінскай мовы
зроблены І. Ралько.
Верш «У навальніцу» перакладзены
І. Калеснікам.

ПАГАВОРЫМ ПРА ГУСТЫ

Л Я кіёска сувеніраў горача спрачаліся дзве жанчыны, відаць, маці і дачка. Маці захаплялася аляпаватай цацкай — засушаным крабам пад шкляным каўпаком, які быў абклеены ракавінамі і водарасцямі. І ўсё імкнулася яе купіць.

— Ах, як арыгінальна, — гаварыла маці. — Глядзі, тут нават надпіс на каменчыку: «Прывітанне з Сочы».

Дачка была цяплівая, але непакісна. Урэшце яна не вытрывала:

— Ды гэта ж мяшчанства! Можна яшчэ слонікаў на палічку паставіць?

Маці падціснула губы. Відаць, гэта працягвалася старая спрэчка, у якой ужо слонікі пацярпелі паражэнне.

У той жа дзень я сустрэў гэтую пару на выстаўцы-продажы мастацкіх вырабаў, якая адкрылася ў Мінскім салоне-магазіне. Тут ужо насядала маці. Яна проста прыходзіла ў жах, бачачы, як дачка купляе кераміку.

— «Нейкія сялянскія гліняныя гаршкі», — так яна ахрысціла прыемныя на выгляд дэкаратыўныя вазы.

І я ўявіў, як бы абставілі кватэры на свой густ кожная з гэтых жанчын. У першай пасярэдзіне абавязкова стаяў бы велізарны круглы стол на таўшчэзных нагах, пакрыты аксамітнай сурвэткай у ружах. На ёй — вышываная карункавая сурвэтка і крыштальная ваза з размаляванымі кветкамі з паролону. За такі стол няёмка было б сесці, не тое, што паабедаць. Не адважыліся б вы і прылегчы на канапу, усю пакрытую вышыванымі падушчэчкамі і падушчэчкамі ў шышкінскіх мішках і накрухмаленымі дарожкамі. Яшчэ больш урачыста выглядаў бы буфет — грандыёзнае збудаванне з люстэркамі і горкамі кубкаў і крыштала (не для карыстання, зразумела, а для прыгажосці). І таксама ўвесь у сурвэтках. Сурвэткі, карункі на радыёпрыёмніку або тэлевізары, і бог яшчэ ведае дзе, ды плюс да гэтага велізарны ружовы абатур з кутасамі завяршаў бы ўбранне гэтага царства бязглуздых рэчаў, дзе гаспадыня цэлы дзень здзімухае пылінкі і трэціруе хатніх: тут не стаць, там не сесці, тут не пакласці!

— Ну і што, — скажуць некаторыя. — Кватэра ж павінна быць прыгожая.

Так-то яно так. Але прыгажосць — не адцягненае паняцце. Прыгожай усё ж трэба лічыць кватэру, у якой прасторна, прыемна і, галоўнае, зручна жыць. Дзе можна і адпачыць і працаваць. Дзе рэчы не пануюць над вамі, а прызначаны для вашага карыстання.

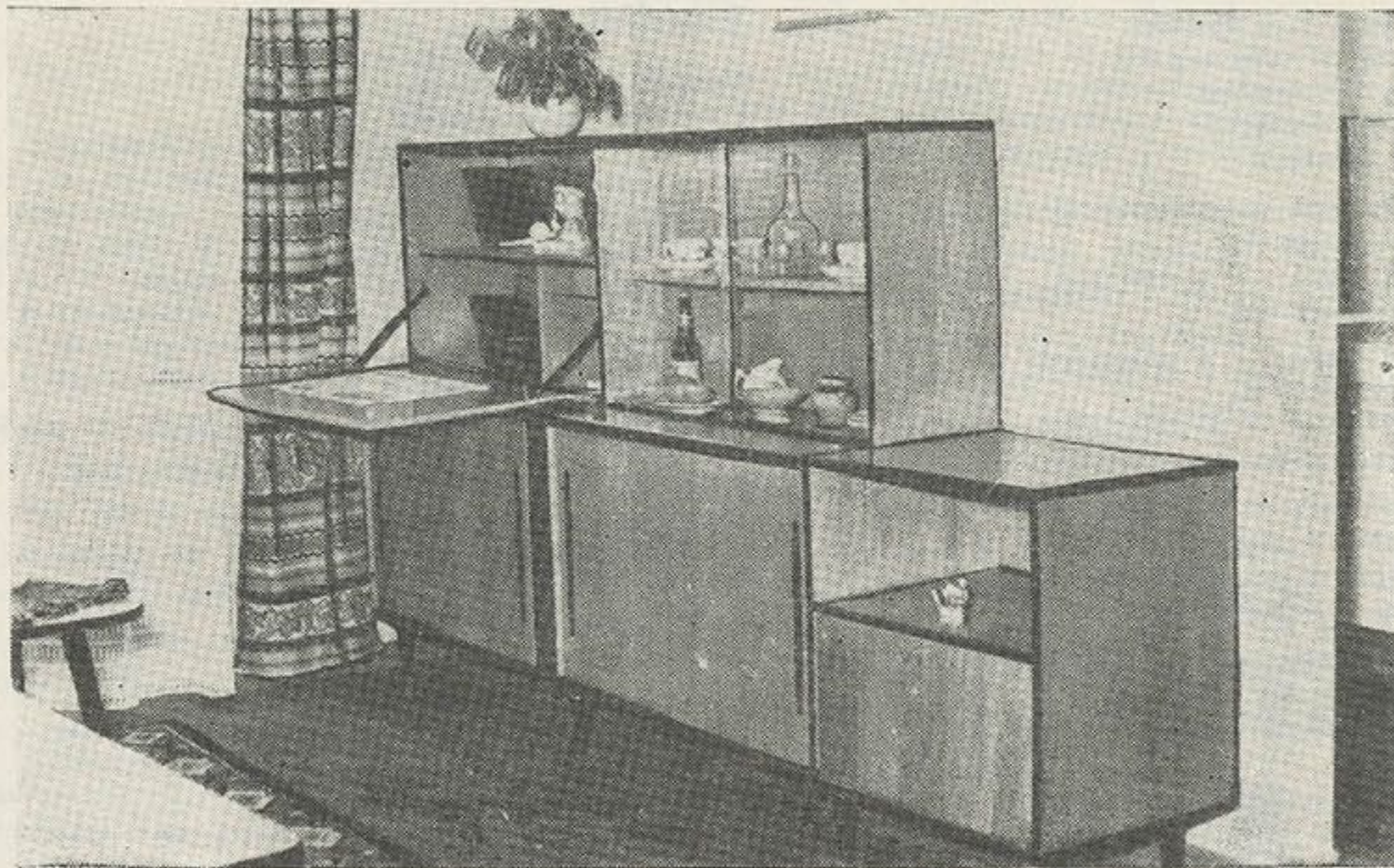
У маці, безумоўна, таксама ёсць свой густ. Але рэчы ўладараць над яе свядомасцю. І ці не ў гэтым рабалецтве перад рэчамі, часам непатрэбнымі і нязручнымі, а калі ёсць дастатак, да таго ж яшчэ і дарагімі, — аджываючыя купецкія імкненні да паказной раскошы?

Натуральна, што людзі з сучаснымі поглядамі імкнуцца і быць свой будаваць у новым стылі.

У чым жа заключаецца гэты новы стыль, новае разуменне прыгажосці? Чаму так горача спрачаліся дзве жанчыны аб простае, здавалася б, дробязі, як дзяшовае цацка? Чаму вакол гэтай прыватнай спрэчкі захацелася ўзняць размову?

Таму, што гэта вельмі важна. У эстэтычным выхаванні народа прыгажосць быту, рэчаў, якія акружаюць яго ў штодзённым жыцці, адыгрываюць далёка не апошнюю ролю. Дома, на рабоце, на вуліцы, у самым абліччы чалавека ўсё павінна быць прыгожае, прыемнае, каб ствараўся жыццерадасны настрой, каб прыгажосць садзейнічала адначынку і працы. Урэшце, каб яна выходзіла добры густ.

У апошнія гады гэты новы стыль

Такая секцыйная мэбля прадаецца ў магазінах рэспублікі. Яна зручная і прыгожая.

ЦІ ЛЮБІЦЕ ВЫ ПР

пранікае ў самыя розныя галіны нашага жыцця.

Коснасць і невуцтва яшчэ бурчаць: «Моднічанне», «пракланенне». Ubачыць такі ахоўнік «традыцый» новы будынак са шкла і бетону, простыя формы замест калон і завітушак і выносіць прысуд: «Перайманне ў Захаду». Пакажы яму сучасную нізкую малагабарытную мэблю на прыгожых тонкіх ножках, — скажа: «Што, ужо дрэва нават не хапае ў нас?». Сучасны дэкаратыўны роспіс ён кляймоў «абстрактнымізмам», нават не ведаючы, што гэта такое. Берэт, вузкія штаны, вясё-

лай расфарбоўкі кашуля на выпуск у яго — «стыляжнічанне».

На самай справе, чаму не моднымі сталі вялізная грувасткая мэбля, упрыгожанае разьбой і інкрустацыямі, дарагі крышталі і гранёнае шкло, карціны ў багетных рамах і калоны ў завітушках? Чаму ў моду пачало ўваходзіць усё простае, што вызначаецца чыстымі і яснымі формамі, лаканічнасцю ўпрыгожвання?

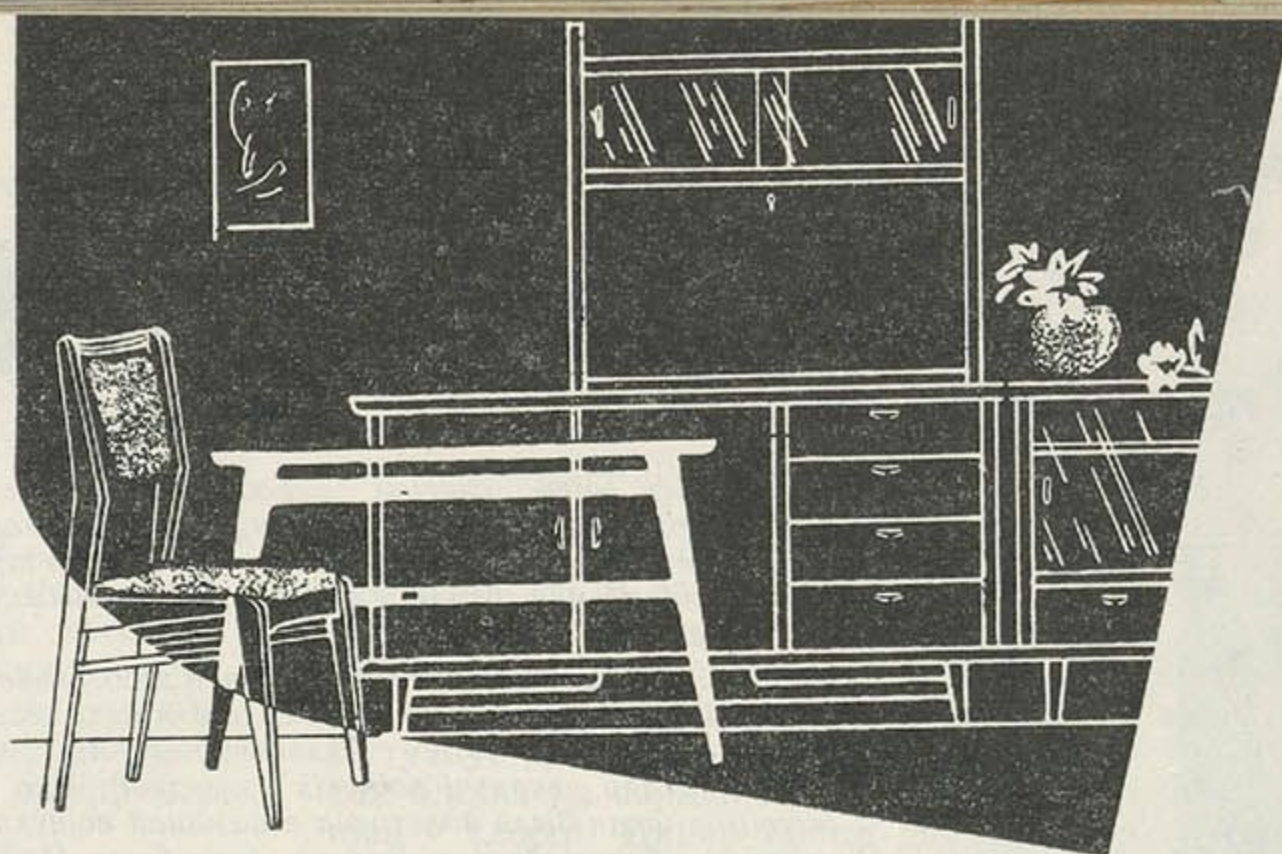
Ды таму, што стыль кожнай эпохі адпавядае жыццёваму ўкладу людзей, — тэхнічным умовам вытворчасці. У будаўніцтве, напрыклад, на змену драўлянай, каменнай і цаглянай архітэктуры, з калонамі, карнізамі, порцікамі, упрыгожванне якой рабілася ўручную, прыйшлі новыя матэрыялы — бетон, шкло, метал, пластмасы. Прыйшла новая тэхніка, машынная вытворчасць дамоў, а разам з імі і новыя эстэтычныя формы: вялікія плошчы шкла, алюмінію, аблічаванай пласці-

кі, прыгажосць саміх канструкцый і фактур.

Усё гэта непасрэдна адносіцца і да ўнутранага ўбраўня кватэр. Формы і канструкцыі старажытнай мэблі, напрыклад, — устаўныя філёнкі, уразныя шыпы, разьба і інкрустацыя былі народжаны ручной працай. Цяпер, калі мэблю робяць з гладкіх паліраваных шчытоў на паточных лініях, яна набыла новую прыгажосць чыстых паверхняў з цікавай тэкстурай дрэва ў спалучэнні з пластмасамі, шклом. І да такой мэблі не падыходзяць усялякія ўпрыгожванні.

І гэтага правіла трэба прытрымлівацца ва ўсім астатнім — нічога лішняга, толькі самае неабходнае, тым больш, калі ў вас невялікая кватэра. Падумайце лепш аб яе ўдалай планіроўцы, каб было месца і для сну, і для заняткаў, і для адпачынку, і для ежы. Нават у адным пакоі можна стварыць утульна распланаваныя куткі. Прадаўтаваты стол на тонкіх ножках, які лёгка рассяваецца, лепей паставіць ля сцяны тарцом. Над ім на сцяне размясціць адну ці некалькі падвесных зашклёных паліц для пасуды замест грувасткага серванта. Шкло на адной з паліц можна зафарбаваць, праз яго не будзе відаць, што ўнутры, і разам з тым, яно з'явіцца дэкаратыўнай каляровай плямай на сцяне. Вось месца для ежы і для работы, калі адну з паліц заняць кнігамі. Але можна рабочае месца зрабіць і асобна, паставіўшы збоку ля акна невялікі пісьмовы столік з кніжнай паліцай над ім, або змайстраваць адкідную дошку. Невялікая складная канапа-ложак, паранізкіх крэслаў, маленькі журнальны столік на трох ножках і таршэр — месца адпачынку і сну. Ну і дзіцячы куток — ложак, акуратная, весела расфарбаваная скрыня з накрыўкай і невялікі дыванок на падлозе. Скрыня гэтага можа служыць і столікам, і табурэтам, у яе можна складаць цацкі.

Выдумкі тут праявіць можна колькі хочаш. Канапу таксама можна паставіць да сцяны ўпоперак пакоя, як і стол, а ля задняй спінкі або збоку нізкую доўгую на тонкіх ножках скрыню-тумбу для бялізны з шуфлядамі або адкіднымі дзверцамі. Кніжныя паліцы, пастаўлены адна на адну, або невялікі стэлажык таксама, калі яго размясціць ўпоперак, можа служыць у пакоі лёгкай перагародкай, якая аддзеліць куток для працы ці адпачынку, калі дазваляе месца. Многія гаспадыні вельмі любяць ставіць у пакоі трумо. А ці абавязкова яно? Невялікае люстэрка арыгінальнай формы над тумбай для бялізны заменіць трумо і сэканоміць

Секцыйную мэблю можна камбінаваць па-рознаму.

мому сабраць самыя розныя прадметы. Тут і шафа для адзення, і буфет, і пісьмовы стол, і стэлаж для кніг і пасуды, і прыложкавая тумбачка, і столік для тэлевізара. Іх можна сабраць у выглядзе цэльнага стэлажа на ўсю сцяну або расставіць паасобку, па жаданню гаспадары. Можна літаральна кожны месяц, нічога не купляючы, мяняць у сябе абстаноўку, калі ў гэтым ёсць патрэба, а можна прыкупіць новыя дэталі і дасабраць, дапоўніць наяўны асартымент. Гэта і дзешавей, і не парушыцца стыль.

Бяда толькі ў тым, што нашы гандлёвыя арганізацыі не прапагандуюць гэтую мэблю ці прадаюць яе не па дэталях, а ў выглядзе гатовых рэчаў.

Не толькі мэбля, не толькі правільная планіроўка ствараюць утульнасць і робяць наша жыццё выгодным. Дэкаратыўныя тканіны, вырабы прыкладнога мастацтва, асвятленне і колер — усё гэта важныя кампаненты афармлення інтэр'ера. Лёгка паркалёвыя, вясёлыя расфарбовак фіранкі на вокнах замест цяжкіх парцьер, паласаты

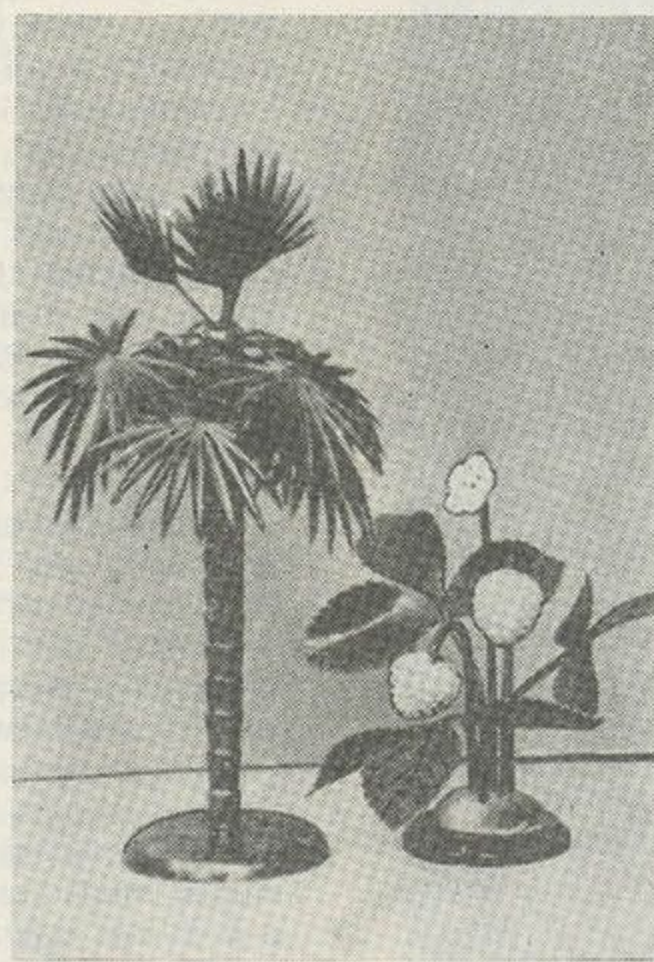
нацыянальны беларускі палас на сцяне замест мяшчанскіх габеленаў з аленямі, просты без ворсу дыван на падлозе таксама ў нацыянальным духу або з умоўным сучасным малюнкам (іх пачалі вырабляць у Віцебску), нават тыя самыя падушкі на канапе і крэслах, але не з вышыўкамі карцін на іх, а проста шчыты з дзвюх-трох каляровых кавалкаў тканіны, паласатыя ці іншага малюнку — нададуць пакою ўтульнасць. Толькі ўсё гэта павінна быць у сучасным стылі, простае і не абавязкова дарагое.

Намнога зручнейшыя ў пакоі не абжурны, якія забіраюць шмат святла і збіраюць пыл, не люстры з падвескамі, а лёгкія простыя святільнікі, плафоны са шкла, пластмасы або нават з вачконай паперы. Прычым зручна, калі крыніцы святла некалькі. Настольная або прымацаваная да сцяны лямпа ля рабочага месца, таршэр ля крэсла, невялікі пераносны святільнік на тумбачцы ля ложка і г. д.

Дэкаратыўныя тканіны — фіранкі, падушкі, абіўка крэслаў і канапы не абавязкова падбіраць аднаго колеру. Наадварот, вельмі прыгожа, калі побач стаяць аднолькавыя па форме, але розныя па колеру аб'ёмы крэслы.

Дзве-тры вазы для кветак з гладкага празрыстага або каляровага шкла, гліняны збан, дэкаратыўная талерка або падвесная кветачніца, рознакаляровыя вокладкі кніг на паліцы, нават пара жоўтых апельсінаў у сіняй талерцы на фоне паліраванага драўлянага стала — добрыя дэкаратыўныя плямы, якія ўпрыгожваюць пакой. Прычым яны натуральныя, арганічныя ў кватэры.

Узросшая культура савецкага чалавека павінна адчувацца ва ўсім — і ў культуры вытворчасці, і ў культуры наводзін, і ў культуры быту. А культура гэта ў першую чаргу правяраецца ў абстаноўцы жыцця, у характары яго ўбраўня. Многае тут залежыць і ад нас саміх. Кожны чалавек у душы крыху мастак і любіць прыгожае. Трэба быць мастаком і дома.

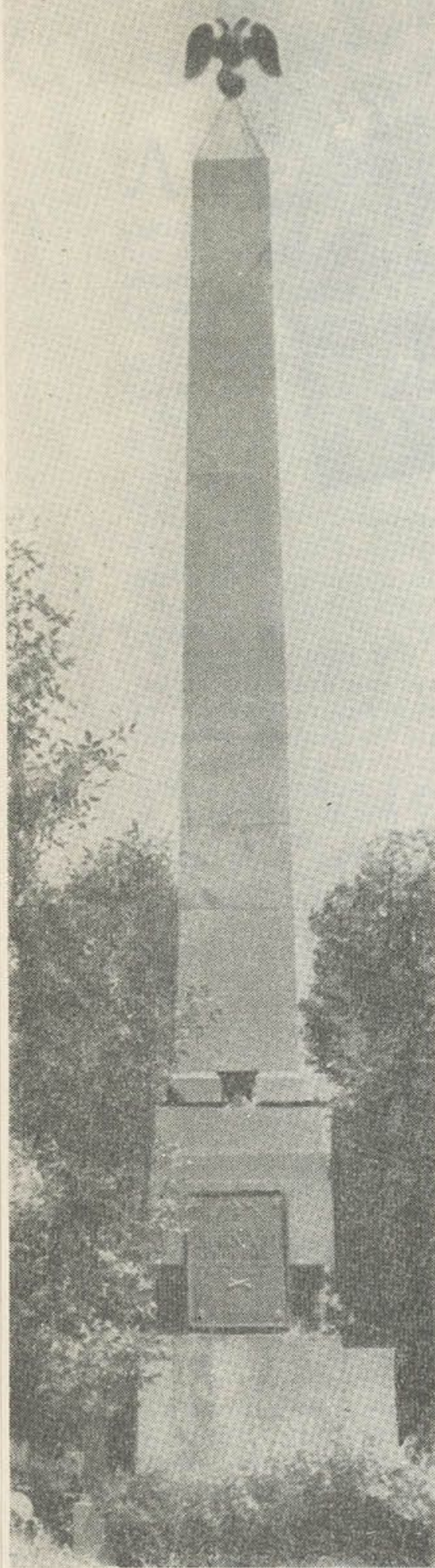

Тут вы бачыце ўзоры безгустоўнасці, якімі запоўнены нашы магазіны сувеніраў.

ВЫ ПРЫГОЖАЕ?

месца. Калі ёсць у вас ўбудавааная сценная шафа або гардэробны пакойчык, які цяпер робяць у новых кватэрах, можна адмовіцца і ад шафы для адзення. Такім чынам, прадметаў у пакоі будзе нямнога, застанеца самае неабходнае. Прычым усё гэта можна зрабіць, выходзячы з таго, што ёсць у продажы.

Больш таго, за апошні час наша беларуская прамысловасць пачала выпускаць так званую секцыйную мэблю. Яна вельмі зручная тым, што з адных і тых жа дэталей — шчытоў, паліц, дзверцаў і шуфлядак можна са-

У Віцебску над Заходняй Дзвіной узвышаецца велічны помнік героям, якія загінулі ў Айчыннай вайне 1812 года.

Дзяўчына – воін

У гэтым годзе савецкі народ адзначае перамогу рускай арміі над арміяй Напалеона ў Айчыннай вайне 1812 года. 150 год назад мужныя рускія салдаты выйгралі генеральную бітву з арміяй, якая лічылася непераможнай.

У радах рускіх войск змагалася маладзенькая дзяўчына-кавалерыст, якая выступала пад мужчынскім прозвішчам (Сакалоў, потым Аляксандраў). За храбрасць яна атрымала некалькі воінскіх узнагарод. Яна першая жанчына, якая была ўдастоена вышэйшай воінскай узнагароды — Георгіеўскага Крыжа. Гэта была Надзея Андрэеўна Дурава. У чыне карнета, а потым паручніка яна ўдзельнічала ў баях пад Мірам, Раманавам, Дашкоўкай, у коннай атацы пад Смаленскам, у Барадзінскай бітве.

У 1816 годзе Н. А. Дурава выйшла ў адстаўку і апошнія гады свайго жыцця правяла ў Елабуге на Каме. Там і была пахавана з ваеннымі ўшанаваннямі гераіня Айчыннай вайны, вядомая ўсёй Расіі.

НІЖЭЙ МЫ ДРУКУЕМ УРЫВАК З КНІГІ НАДЗЕІ ДУРАВАЙ «ЗАПІСКІ КАВАЛЕРЫСТ-ДЗЯЎЧЫНЫ».

Карнет Аляксандраў (Надзея Дурава) ў мундзіры Марыупальскага гусарскага палка.

У ПЕРШЫ раз яшчэ бачыла я бітву і была ў ёй. Як многа пустога нагаварылі мне пра першую бітву, пра страх, нясмеласць і, нарэшце, адважную мужнасць! Якое глупства! Полк наш некалькі разоў хадзіў у атаку, але не разам, а паэскадронна. Мяне лялі за тое, што я з кожным эскадроном хадзіла ў атаку. Але гэта, праўда, было не ад лішняй храбрасці, а проста ад няведання: я думала, так трэба, і вельмі дзівілася, што вахмістр чужога эскадрона, поплеч з якім я імчалася, як віхор, крычаў на мяне: «Ды праваліся ты адсюль! Чаго ты тут скачаш?» Вярнуўшыся да свайго эскадрона, я не стала ў свой ранжыр, але раз'язджала паблізу: навіна відовішча паглынула ўсю маю ўвагу. Грозны і велічны гул гарматных

выстралаў, роў або нейкае ракатанне ядра, імклівае конніцы, бліскучыя штыкі пяхоты, барабанны бой і цвёрды крок і спакойны выгляд, з якім пяхотныя палкі нашы ішлі на ворага, — усё гэта напаўняла душу маю такімі адчуваннямі, якіх я ніякімі словамі не магу выказаць.

Ледзь было я не страціла свайго неацэннага Алкіда: раз'язджаючы, як я ўжо сказала, паблізу свайго эскадрона і разглядаючы цікавую карціну

бітвы, убачыла я некалькі чалавек варожых драгуноў, якія, акружыўшы аднаго рускага афіцэра, збілі яго выстралам з пісталета з каня. Ён упаў, і яны хацелі сячы яго, ляжачага. У тую ж мінуту я паімчалася да іх, трымаючы піку наперавес. Трэба думаць, што гэта шалёная смеласць спалохала іх, таму што яны ў тое ж імгненне пакінулі афіцэра і рассыпаліся ва ўсе бакі. Я прымчалася да раненага і спынілася над ім; мінуты дзве глядзела я на яго моўчкі; ён ляжаў з заплюшчанымі вачыма, не падаючы знакаў жыцця; відаць, думаў, што над ім стаіць вораг. Урэшце, ён адважыўся зірнуць, і я адразу спытала, ці не хоча ён сесці на майго каня? — «Ах, зрабіце ласку, дружа мой!» — сказаў ён ледзь чутным голасам. Я адразу сышла з каня і насілу падняла раненага, але тут і скончылася мая паслуга: ён упаў да мяне на руку грудзмі, і я, ледзьве трымаючыся на нагах, не ведала, што мне рабіць і як пасадзіць яго на Алкіда, якога таксама трымалі за павод другою рукою. Такое становішча скончылася б вельмі нявыгодна для абодвух, гэта значыць для афіцэра і для мяне, але, на шчасце, пад'ехаў да нас яго палка салдат і дапамог мне пасадзіць раненага на майго каня.

* * *

Перайшоўшы Маскву, мы спыніліся за вярсты дзве або тры ад яе; армія пайшла далей.

Праз некаторы час старажытная сталіца наша запалала ў многіх месцах!.. Мы ўсе з жалем глядзелі, як пажар узмацняўся і як амаль палавіна неба пакрылася яркім зарывам. Узяцце Масквы прывяло нас у нейкае неўразуменне: салдаты як быццам спалоханыя; часам вырываюцца ў іх словы: лепей бы ўжо ўсім легчы мёртвымі, чым аддаваць Маскву! Зразумела, яны гавораць гэта адзін аднаму напаўголаса, а ў такім выпадку афіцэр не абавязаны гэтага чуць.

Лёс зрабіўся бязлітасным супраць мяне: я не знайшла тут свайго каня.

...Жадаючы ўзяць свайго каня ў бліжэйшым пасе-

лішчы, загадала атраду ісці крокам да лесу і там дачакацца мяне, але, вярнуўшыся, я не знайшла іх на назначаным месцы і цяпер не ведаю, дзе яны. «Як маглі вы гэта зрабіць! — закрычаў Штакельберг. — Як маглі пакінуць сваю каманду! Ні на секунду не павінны вы былі адлучацца ад яе. Цяпер яна прапала: лес гэты заняты ўжо ворагам. Ідзіце, васпан! Знайдзіце мне людзей, інакш я заяўлю на вас галоўнакамандуючаму, і вас расстраляюць!»...

Адчуваючы сябе жорстка зняважанай пагрозай Штакельберга, што мяне расстраляюць, я не хацела больш заставацца пад яго начальствам: не злазячы з каня, напісала я алоўкам да Пад'ямпольскага: «Паведаміце палкоўніку Штакельбергу, што, не маючы ахвоты быць расстраляным, я еду да галоўнакамандуючага, пры якім пастараюся застацца ў якасці яго ардынарца».

Прыехаўшы ў галоўную кватэру, убачыла я на адных варотах напісаныя мелям словы: «Галоўнакамандуючаму». Я злезла з каня і, увайшоўшы ў сені, сустрэла нейкага ад'ютанта.

— Галоўнакамандуючы тут? — запытала я.

— Тут, — адказаў ён ветлівым і ласкавым тонам. Але ў тую ж мінуту выгляд і голас ад'ютанта змяніліся, калі я сказала, што шукаю кватэру Кутузава. «Не ведаю, тут няма, спытайце там», — сказаў ён адрыўста, не гледзячы на мяне, і зараз жа пайшоў. Я пайшла далей і зноў убачыла на варотах: «Галоўнакамандуючаму». На гэты раз я была ўжо там, дзе хацела быць: у прыдворным пакоі знаходзілася некалькі ад'ютантаў. Я падышла да таго, чый твар здаўся мне лепш за іншыя. Гэта быў Дышканец.

— Далажыце пра мяне галоўнакамандуючаму, я маю справу да яго.

— Якую? Вы можаце аб'явіць яе праз мяне.

— Не магу, мне трэба, каб я гаварыў з ім сам і без сведак, не адмоўце мне ў гэтай ласцы.

Ён зараз жа пайшоў у пакой Кутузава і праз мінуту, адчыняючы дзверы, сказаў мне: «Калі ласка» і сам выйшаў зноў у прыдворны пакой. Я ўвайшла і не толькі з належнай павагай, але нават з пачуццём глыбокай пашаны пакланілася сівому герою, масцітаму старцу, вялікаму палкаводцу.

— Што табе трэба, дружа мой? — запытаў Кутузаў, пільна гледзячы на мяне.

— Я жадаў бы мець шчасце быць вашым ардынарцам на ўсім працягу кампаніі і прыехаў прасіць вас аб гэтай міласці.

— Якая ж прычына такой незвычайнай просьбы, а яшчэ больш спосабу, якім прапануеце яе?

Я расказала, што прымусіла мяне адважыцца на гэта, і, захапляючыся ўспамінамі незаслужанай знявагі, гаварыла з пачуццём, запалам і ў смелых выразах; між іншым, я сказала, што, нарадзіўшыся і вырашыўшы ў лагеры, люблю вайсковую службу з дня майго нараджэння, што прысвяціла ёй жыццё маё назаўсёды, што гатова праліць усю кроў сваю, абараняючы карысць гасудара, якога шаную, як бога, і што, маючы такі склад думак і рэпутацыю храбрага афіцэра, я не заслугоўваю, каб мне пагражалі смерцю... Я спынілася як ад паўнаты пачуццяў, так і ад некагарага замяшання: я заўважыла, што пры слове «храбрага афіцэра» на твары галоўнакамандуючага паказалася лёгкае ўсмешка. Гэта прымусіла мяне пачырванець. Я адгадала думку яго і, каб апраўдацца, адважылася сказаць усё.

— У Прускую кампанію, ваша высокаправаздзіцельства, усе мае начальнікі так многа і так аднадушна хвалілі смеласць маю, і нават сам Буксгевдэн назваў яе бяспрыкладнаю, што пасля ўсяго гэтага я лічу сябе ўправе назвацца храбрым, не баючыся быць палічаны за самахвала.

— У Прускую кампанію! Хіба вы служылі тады?

Колькі вам год? Я думаў, што вы не старэй шаснаццаці гадоў.

Я сказала, што мне дваццаць трэці год і што ў Прускую кампанію я служыла ў Коннапольскім палку.

— Як ваша прозвішча? — спытаў паспешна галоўнакамандуючы.

— Аляксандраў!

Кутузаў устаў і абняў мяне, гаворачы:

— Як я рад, што маю, нарэшце, шчасце ведаць вас асабіста! Я даўно ўжо чуў пра вас. Застаньцеся ў мяне, калі хочаце. Мне вельмі прыемна будзе даць вам некаторы адпачынак ад цяжару турбот ваенных. Што ж датычыць пагрозы расстраляць вас, — дадаў Кутузаў, усміхаючыся, — то вы дарэмна прынялі яе так блізка да сэрца. Гэта былі пустыя словы, сказаныя ў злосці. Цяпер ідзіце да дзяжурнага генерала Канаўніцына і скажыце яму, што вы ў мяне нязменным ардынарцам.

Я пайшла было, але ён зноў паклікаў мяне:

— Вы кульгаеце? Чаму гэта?

Я сказала, што ў бітве пад Барадзіном атрымала кантузію ад ядра.

— Кантузія ад ядра! І вы не лечыцеся! Зараз скажыце доктару, каб агледзеў вашу нагу.

Я адказала, што кантузія была вельмі лёгкай і што нага мая амаль не баліць. Гаворачы гэта, я хлусіла: нага мая моцна балела і была ўся чырвоная...

Помнік у Кобрине рускім воінам, удзельнікам Айчыннай вайны 1812 года.

Парады бацькам

ПАКАРАННЕ І ДАРАВАННЕ

ПЕРШАЕ, што зрабіла Кацярына Міронаўна, — надавала сыну плескачоў. А яму папала і без таго! Шасцігадовы Гарык на двары пасварыўся з сябрам: не падзялілі мяч. Гарык накінуўся на суседа, ну а той хлопчук дужэйшы...

З гучным плачам прыбегаў Гарык дадому, размазваючы па твары слёзы. Перапалоханай маці гэтага аказалася дастаткова. Пакінуўшы на плічце малако, яна напхлала сына:

— Колькі разоў казалася — не вадзіся з імі!

Гарык гучна крычаў. Затым паваліўся на падлогу, пачаў біць нагамі. Ён даўно ведаў, як пазбавіцца ад мацярынскіх плескачоў. І сапраўды гэта выратавала. Маці асцярожна падхапіла яго, аднесла да ўмывальніка. Яна мыла Гарыка, цалавала мокрыя валасы.

— Нічога, нічога... Пройдзе! А ты не гуляй больш з імі: яны нядобрыя!

Гарык ужо не плакаў, толькі пакрыўджана ўсхліпваў. І раптам запытаў:

— А купіш мне двухколавы веласіпед?

— Абавязкова! — паабяцала маці. — Супакойся!

Цяпер сын канчаткова супакоіўся, але не супакоілася Кацярына Міронаўна. Яна не магла дараваць сабе «ўспышкі» і ўвесь час напамінала:

— Якая мама ў цябе нядобрая! Дзіцяці і так папала, а яна таксама зрабіла балюча.

Стараючыся да канца загладзіць віну, маці збегала ў магазін, купіла сыну пірожных. А ўвечары, кладучы яго ў пасцель, зноў шкадавала і яшчэ раз пацвердзіла, што купіць веласіпед. Хлопчык нарэшце заснуў, хоць яго і нудзіла ад вялікай колькасці пірожных.

Як гавораць, інцыдэнт вычарпан. Маці выкупіла сваю віну. Цяпер толькі трэба падумаць, як выканаць неабдуманнае абяцанне: нельга ж дзіця ашукваць — гэта шкодна!

Пакаранне дзяцей і дараванне не толькі жыццёвая і педагогічная праблема. Усё гэта мае прамыя адносіны да здароўя дзіцяці.

Магчыма, хто-небудзь здзівіцца: пры чым тут здароўе? Дзякуй богу, дзяцей у нас не

б'юць. Так, папруга і розгі — гэта, сапраўды, ужо гісторыя. Але ў многіх сем'ях яшчэ бытуюць плескачы і аплявухі. Яны не лічацца сур'ёзным фізічным пакараннем, якое наносіць шкоду здароўю. Ёсць і іншыя «меры ўздзеяння», пра якія мы скажам пазней, і якія, паводле думкі некаторых бацькоў, лічацца непазбежнымі.

Чым жа шкодны, дапусцім, лёгкі пляскач?

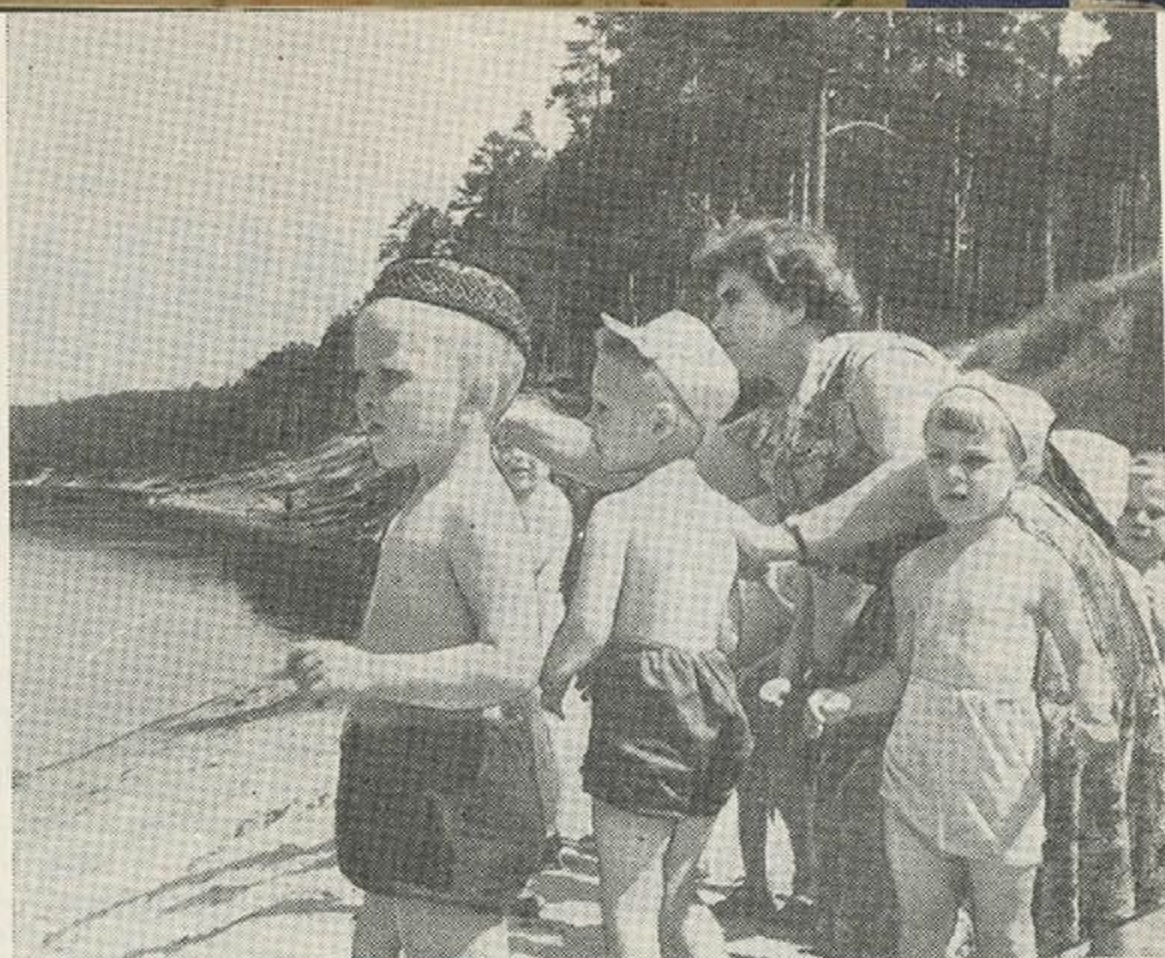
— Падумаеш, — апраўдваюць сябе некаторыя бацькі, — што здарыцца з дзіцем? Ды яно і забылася аб гэтым праз мінуў.

На самай справе, такі пляскач не пакалечыць дзіця. Але тым не менш ён «узрушвае», прыгнятае неўзмацнелую нервовую сістэму дзіцяці. Каму не здаралася назіраць, як дзеці, што прывыклі атрымліваць нават нямоцныя кукталі, гнуцца ўжо ад адной пагрозы або проста строгага позірку? Дзеці, якіх часта караюць, нарэшце становяцца баязлівымі, пакорнымі і плаксымі, у іх прытупляюцца станоўчыя эмоцыі і зніжаецца жыццёвы тонус, а гэта ўжо вялікая шкода.

Адна маці, напрыклад, скардзілася, што яе васьмігадовая дачка дрэнна спіць, — усклоўвае ўначы з пасцелі, паляхаецца... Прычына выявілася хутка: маці лічыла, што трэба «пераламаць» упартасць дзяўчынкі, і часта яе карала. Расстройтва сну выклікала іншыя парушэнні ў арганізме дзіцяці.

Некаторыя бацькі маюць прывычку выкарыстоўваць для «выхавання» час яды. Іменна за сталом можна чуць сярдзітыя вокрыкі, пагрозы пакінуць без салодкага, павучанні і натацыі. Але такія бацькі не падзраюць, што гэтым яны наносіць шкоду здароўю дачкі або сына, прыгнятаючы важныя стрававальныя рэфлексі.

Так было ў сям'і ў Сярожы. І, як відаць, таму хлопчык заўсёды неахвотна садзіўся есці, глытаў неразжаваныя кавалкі, спяшаючыся хутчэй выбрацца з-за стала. Гэта выклікала новае раздражненне маці і бацькі. Сярожу, вядома, не выпускалі, прымушалі даесці, ужывалі новыя пагрозы. І толькі калі ў хлопчыка ўзнікала ікота або рвота, ён пазбаўляўся ад цяжкага становішча «стро-

Усё лета на дачы, размешчанай на маляўнічым беразе паўнаводнага Нёмана, адпачываюць выхаванцы дзіцячага сада Гродзенскага тонкасукоўнага камбіната.

Фота М. Мінковіча.

га выхоўваемага». Так час яды для жывога, імпульсіўнага Сярожы ператвараўся ў самую непрыемную працэдур.

А што ж бацькі? Яны шукалі ў сына захворванне страўніка і крыўдзіліся на ўрачоў паліклінікі, якія лічылі, што страўнік у дзіцяці ў парадку.

Многія захворванні, якія, здавалася б, не маюць прамых адносін да пакаранняў, узнікаюць на глебе расстройтваў кволай і падатлівай нервовай сістэмы дзіцяці. Яны праяўляюцца то ў выглядзе начных страхў і рвоты, то ў выглядзе заікання, сутаргаў, нетрымання мачы, а часам — неўрастанні і нават сапраўднай істэрыі.

Не трэба думаць, што такія захворванні ўзнікаюць толькі ў выніку вельмі суровых фізічных пакаранняў і зараз жа за імі. Хвароба можа развіцца паволі, непрыкметна і з прычыны не суровых, але частых бацькоўскіх «ўспышак», няправільнага выхавання, грубых парушэнняў рэжыму.

Асабліва церпяць у падобных выпадках дзеці з павышана ўзбуджальнай нервовай сістэмай. Іх узбуджальнасць сама па сабе памылкова прымаецца дарослымі за дрэнныя паводзіны. Гэта выклікае ў дзіцяці, якое больш за ўсё мае патрэбу ў роўных, спакойных адносінах, новыя беды.

Часта бацькі ўжываюць пакаранні, якія на першы поглядносяць зусім бяскрыўдны характар.

На самай справе, што тут дрэннага, калі маці адправіла дзіця за правіннасць «у кут» або нават проста пасадзіла яго на крэсла і загадала сядзець «смірна» да асабага дазволу? Так робяць не толь-

кі ў сям'і; у некаторых дзіцячых садах, ды і ў малодшых класах школ сустракаюцца выхаванцы і педагогі, якія, каб супакоіць малога, што раздурэўся, ставяць яго ў кут або за партай.

Наўрад ці разумеюць яны, што гэта таксама фізічнае пакаранне. Доўга заставацца нерухомым — цяжкая задача для дзіцяці. Затрымка рухаў патрабуе ад яго не меншых, а большых намаганняў, чым сам рух. Калі малому даводзіцца доўга стаяць або сядзець, ён вельмі стомляецца. У арганізме, пазбаўленым рухаў, хутчэй накопліваюцца прадукты згарання, пагаршаецца кровазварот і газаабмен. Такое бяскрыўднае, здавалася б, пакаранне можа выклікаць галавакружэнне і нават стан непрытомнасці.

Наўрад ці не самы часты від «бяскрыўднага» пакарання — пазбаўленне прагулкі. Дарэчы, гэта найбольш зручна бацькам: не трэба адрывацца ад справы і можна не хвалявацца — дзіця на вачах! А калі яно прапусціць адну-другую прагулку — бяда не вялікая.

У сапраўднасці гэта не так. Дзецям дарэгі літаральна кожны глыток свежага паветра. Энергічныя працэсы абмену ў маладым арганізме патрабуюць вялікай колькасці кіслароду. Дзіця, пазбаўленае прагулкі, горш есць, робіцца вялым. Частае ўжыванне падобнай «меры пакарання» садзейнічае развіццю малакроўя.

Большасць бацькоў карае дзяцей пагарачыўшыся. І часцей за ўсё ўслед за пакараннем на пацярпеўшага выліваецца нястрымны і бурны патак бацькоўскай пяшчотнасці. Праўда, не заўсёды справа заканчваецца купляй

СЁМКА

СПРАВА была ў піянерскім лагэры. Падобралі мы ў лесе варанё: неаперанае, даўганагае. На худой жылістай шыі — велізарная кастлявая галава. Не птушанё, а брыдкасць адна. А ўсё ж шкада — жывая істота.

Зрабілі мы на сасне для вараняці гняздо і пачалі даглядаць малага. Кожны дзень носім яму мяса, рыбу, хлеб, кашу. А яно — ведае адно —

есць ды яшчэ просіць. Укінехто-небудзь з нас у разяўленую дзюбу птушаняці каляровую гарошыну — круглую цукерку — і яе праглыне. А каменчык пакладзеш — выплюне і пакрыўджана ўбок адвернецца. Малое варанё — а не ашукаеш! Назвалі мы яго Сёмкам. Падрос наш Сёмка і такі свавольнік зрабіўся, што проста жах. Нішто нідзе не пакіне — усё сцягне.

У пагодлівыя дні мы елі на двары ў цяньку пад дрэвамі. Пачнуць дзяжурныя рабаты сталы накрываць, а Сёмка тут як тут. Цап з талеркі катлету — і на дрэва. З'есць яе і зноў глядзіць, што б яму яшчэ такое сцягнуць.

Жыло ў нас варанё ў лагэры цэлае лета.

Пачалі мы да ад'езду рыхтавацца. Хто ложка ў склад цягне, хто пасцель, хто чамадан упакоўвае. У лагэры сапраўдны аўрал. Глядзела варанё, глядзела на ўсю гэтую катавасію і давай сабе на старой бярозе гняздо будаваць.

Восень на парозе. Птушкі ў трывозе. Адны з іх у цёплым краі адпраўляюцца, другія — бліжэй да чалавечага жылля перабіраюцца.

А нашаму Сёмку — хоць бы што. У яго свае клопаты: будзе гняздо ды і ўсё. Ды як старанна! Які-небудзь пруюцік некалькі разоў з аднаго месца на другое перакладзе.

— Вось неразумная птушка, — смяюцца дзеці, гледзячы на воранава старанне, — поры года пераблытала!

Так мы і паехалі з лагэра, не дазнаўшыся, спатрэбілася зімой ворану гняздо ці не.

ЛЯСНЫ НАПІТАК

ДОБРА вясной у лесе! Часта нават без усякай патрэбы адпраўляешся ў бліжэйшы пералесак або гай і з хваляваннем у душы назіраеш, як абуджаецца прырода.

Доўга ў гэты красавіцкі дзень блукаў я па лесе. На ўзлеску ўбачыў пад бярозай новенькае асінавае карытца. Яно было да краёў напоўнена бярозавым сокам. Напіўшыся салодкага ляснога напітку, сеў адпачыць.

Ласкава прыгавала веснавое сонейка. Навокал меладычна спявалі пеначкі-вяснянкі, чокалі дразды. Дзесьці за хмызняком рытмічна булькаў лясны ручай. У паветры тонка пахла набрынялымі бярозавымі пупышкамі. Неўзабаве на карытца села жаўтакрылая лімонніца. Напілася бярозавіку і далей паляцела, мільгаючы жоўтым шматком паміж голага хмызняку.

За лімонніцай з'явіўся чырвонагаловы дзяцел. Гэтак лясному работніку заўсёды няма часу. Усё кудысьці спяшаецца. Схапіў наспех некалькі глытоў салодкага бярозавіку, акінуў гаспадарскім вокам карытца, і таксама знік з вачэй.

Наступнымі наведвальнікамі ляснога гушчару былі два зялёныя чыжы.

Чыжам няма куды спяшацца. Цяжкая дарога ззаду, гнёзды яшчэ рана віць. Доўга яны капаліся ў лясной падсцілцы, ціха паміж сабой пераклікаючыся. Потым узляцелі на карытца, напіліся халоднага напітку і тут жа заспявалі. Заліваюцца на ўсе лады, пабліскаючы на сонцы сваім прыгожым апярэннем.

Невядома, колькі б яшчэ часу так чыжы славлілі сваімі песнямі прыгажуню-вясну. Але вось пад кустом зашамацела леташняе лісце. Вясёлыя спевакі падняліся з карытца і паляцелі.

Папыхкваючы, на палянку выкаціўся стары заспаны вожык. Паглядзеў навокал, заўважыў карытца — і да яго. Абапёрся прыднімі ножкамі на яго борт і пачаў прагна піць. Прагнаўшы смагу, звярок раптам забраўся з нагамі ў карытца і, задаволена пафыркаючы, узяўся змываць з сябе грязь, што сабралася за зіму. Доўга ён так плюхаўся ў карытца, распырскваючы па баках іскрыстую вадкасць. Закончыўшы свой не зусім звычайны туалет, вожык вывернуўся з карытца і патопаў сваёй дарогай далей.

Што ж, больш няма каго чакаць. Увесь лясны напітак скарысталі. Але варта толькі зноў карытцу напоўніцца салодкім бярозавікам, як зноў з усяго лесу пойдучы і паляцучы да яго бясплатныя кліенты. Хто іменна — невядома. А будучы жа.

веласіпеда, але затое — любым магчымым відам задобывання. У гэтым праяўляецца не толькі сляпая бацькоўская любоў, тут ёсць і карыслівасць. Павышанай увагай і ласкай бацькі як бы стараюцца аднавіць парушанае давер'е.

Аднак не ўсякае задобыванне выпраўляе шкоду, нанесеную здароўю дзіцяці: часцей, наадварот, павялічвае.

Некаторыя бацькі, стараючыся загладзіць сваю гарачнасць, даюць дзіцяці празмерную колькасць салодкага. Іншыя дазваляюць яму такія адступленні ад рэжыму, якія раней катэгарычна забараняліся. Цяпер дзіця можа ўвесь час глядзець тэлевізійную перадачу для дарослых, і

бацькі ўжо не клапацяцца ні аб часе, ні аб змесце перадачы. Дзіця можа дапазна заводзіць патэфон, разглядаць кнігу, якая раней забаранялася, гуляць з гадзіннікам або бацькоўскім фатаграфічным апаратам. Нарэшце, калі няма пад рукой салодкага або іншых атрыбутаў даравання, бацькі проста пачынаюць з дзіцем шумныя гульні, якія ўзбуджаюць яго нервовую сістэму... Потым дзіця, разгубляўшыся, доўга не можа заснуць. І справа зноў заканчваецца плескачамі.

Падобныя ж патуранны дзіцяці часта робяцца і не дзея «загладжвання бацькоўскай віны», а як заахвочанне. Між іншым, шкода для здароўя дзіцяці ад гэтага не змяншаецца.

Фізічныя пакаранні любой сілы і ступені павінны быць поўнаасцю і безагаворачна выкраслены з практыкі выхавання. Яны чужыя нашаму быту, наносзяць шкоду здароўю дзяцей, іх псіхіцы, не адпавядаюць нашай маралі і высокім задачам камуністычнага выхавання. Толькі роўныя, удумлівыя і цяроплівыя адносіны да дзіцяці могуць ахаваць яго здароўе і асобу ад усякіх дрэнных вынікаў.

Лепшая мера выхавання — правільны, разумны, няўхільна захоўваемы літаральна з першых дзён рэжым. Спакойны рытм жыцця, спакойная абстаноўка садзейнічаюць умацаванню нервовай сістэмы, робяць дзіця ўраўнаважаным, дысцыплінуемым яго.

Вялікае значэнне мае адзінства патрабаванняў, якія прад'яўляюцца дзіцяці ў дзіцячай установе, у школе, у сям'і.

Нельга забываць і пра велізарнае, рашаючае значэнне асабістага прыкладу. Не спрабуйце дабіцца ад дзіцяці таго, чаго вы не робіце самі! Але калі ў вашай сям'і пануе мір і згода, калі вы ніколі не бываеце грубыя і несправядлівыя, калі вашы дзеці заўсёды бачаць вас падцягнутымі, энергічнымі, калі ваша сям'я любіць працаваць і ўмее адпачываць, — можаце быць упэўнены, што вашы дзеці вырастуць такія ж.

І. ДАВЫДАУ

(Журнал «Здоровье»).

Жанчына

Наталля ГРАКОВІЧ

А п а в я д а н н е

...С

ТУК... Стук... Стук...

Пошчакам разносяцца па двары ўдары малатка. Стук — і цвік па самую плешку схавалася ў тоўстай дошцы. Стук — і побач прыліпла яшчэ адна дошка — шырокая, гладкая, пагабляваная. І вось нягэбная, але моцная будыніна ўжо кінула шэры цень на градку з лапушыстымі буракамі.

Невысокая скуластая жанчына папраўляе накрухмаленую хустку, насунутую брылём на самыя вочы, сціскае няяркія вусны, змахвае кропелькі поту. На шырокіх вуліцах пасёлка гуляе на свабодзе летні ветрык, а тут, на гэтым двары, душна, нібы ў вялікай скрыні. Двор з усіх бакоў атуляе шчытная агароджа, з-за якой можна ўгледзець хіба толькі комін ды самы верх чарапічнага даху. А калі знойдзецца дужа цікавы чалавек ды пераступіць парог высокай брамы — яго цапне за лытку сіплы ад брэху чарнаморды псіна. Так табе і трэба, варона, хіба не бачыш на браме бляшку з ашчэранай звярынай мордай? Прачытай: «Асцярожна, злы сабака». Прамкамбінаты вунь колькі наштампавалі гэтых бляшак, праслаўляючы сабачую злосць, а ты і не шманаеш. Цяпер пабегай да ўрачоў, падстаўляючы живот пад уколы...

— Аўгінька, золатка! — ласкава гаворыць чырванашчочкі мужчына ў клятчастай кашулі, расшпіленай на грудзях. Яго вочы пад белаватымі вейкамі соладка прыжмураны, вусны лагодна ўхмыляюцца. — Золатка, ты ж як навесіш вароты, адразу пастаў запоры. Можна сёння «Волгу» прыганю. Чуеш?

— Ды ўжо ж, Юзечка, пастаўлю, — пакорліва адказвае жанчына, павольна расцягваючы словы. І перасмыквае плячым, быццам ёй раптам зрабілася холадна.

— Я пайду, Аўгінька. Не праводзь мяне, рабі сваю справу, золатка! — зноў заўсміхаўся Юзечка. І раптам, нешта ўспомніўшы, дадаў:

— Калі хто прыйдзе, то няхай пачакае!

Дзябёлая Юзечкава постаць схавалася за варотамі. Зачыняючы за ім веснічкі, Аўгіння раптам пачула нейчыя злыя словы:

— Бач, будзеца, усё яму мала! Машыну, кажучь, займеў. І адкуль такія грошы ў людзей? Усяліліся ж з адным чамаданчыкам!

— Ты скажы, адкуль яны ўзяліся, хутаране? — адгукнуўся, аддаляючыся, другі голас.

Сцяўшы вусны, Аўгіння павольна пайшла ад варот. Стома раптам скавала рукі, і яна апусцілася на ганак.

І сапраўды, хто яны такія, Аўгіння з Юзечкам, адкуль яны ўзяліся ў гэтым рабочым пасёлку, дзе дамы закрываліся ад вулічнага пылу хіба толькі кустамі бэзу і акацыі?

— Мы — рабочыя, — соладка гаварыў Юзечка, калі яго неяк раз памылкова абклалі падаткам за свіней, што наліваліся тлушчам у хлёўчуку. — Я вунь колькі рабіў на аўтабазе, а цяпер турыстаў катаю. Ды і Аўгінька не зломак, не пані. За што ні возьмецца — усё зробіць. І машыну ўмее вадзіць, і муляр, і пячнік, і сталяр...

Гэта праўда: жылістыя рукі Аўгінні ўмелі рабіць усякую работу. У калгасе гэтая цягавітая дзеўка арала і сеяла, даіла кароў, будавала аборы і стайні, а крыху наламаўшыся і займеўшы вадзіцельскія правы, ганяла ў райцэнтр і назад у вёску старэнькую калгасную трохтонку. Вось недзе тут, між райцэнтрам і сваёй вёскай, і напаткала яна аднойчы Юзечку — здаравеннага шыракаплечага дзецюка ў цеснай салдацкай гімнасцёрцы, які нямаведама адкуль паявіўся ў тутэйшых мясцінах. Падарожнік, — як падумалася Аўгінні, — былы франтавік — напасіўся ў госці, а далей-болей, стаў часцяком наведвацца ў хатку, якую Аўгіння паставіла на галавешках бацькавай сялібы.

Юзечка еў забеленае шчаўе і ўмільна паглядаў збоку на Аўгінню, якая спрытна і ўмела выводзіла грубку ў бакоўцы.

— Вам не тут, у вёсцы, трэба жыць, — далікатна звярнуўся ён да Аўгінні. — З вашым умельствам ды хараством трэба ехаць у горад!

— Нам з нашым хараством і тут добра, — суха адрэзала Аўгіння.

Калі Юзечка, некалькі разоў падзякаваўшы і нагаварыўшы ёй шмат прыемнага, пайшоў з хаты, Аўгіння стала перад цымяным люстэркам і пачала ўглядацца ў плямістае шкло. На яе спадылба глядзелі чорныя вочы пад густымі бровамі. Левую шчаку ад скроні да падбародка перасякаў ледзь бачны белы рубец. Загарэлая ад сонца сухая скура лушчыцца, і на худаватым скуластым твары там і тут пракідаюцца ружовыя плямы. На скронях, ля рота маршчыны...

— Старая ты стала, Аўгінька, — сказала яна сама сабе. — Змарнела, учарнела. Бо няма твайго Алеся. Бо загубілі немцы сына. Бо астася ты адна, як тычка сярод поля.

Алесь ты мой, Алесік! Яна разам з ім уцякала ад немцаў у партызанскі атрад, а ў час блакады трапіла ў палон, бо не магла пакінуць яго, параненага. Эсэсаўцы застрэлілі Алеся ў яе на вачах, а яе, анямелую ад гора, завезлі на нямецкую ферму да скупого баўэра. І там, у халоднай каморцы над хлевам, нарадзіла яна сына Рыгорку. А пасля працавала як апантаная, не шкадуючы сябе, рабіла нароўні з мужчынамі, абы толькі гаспадар не адаслаў яе разам з дзіцем у канцлагер на смерць. Толькі навошта ашчаднаму нямецкаму баўэру было карміць жанчыну з дзіцем, калі на нявольніцкі рынак прыгналі здаравейшых і дужэйшых? І Аўгіння апынулася за калючым дротам. Ведзьма-эсэсаўка сцэбанула яе па твары тонкім бізуном, вырвала з рук маленькага Рыгорку... Аўгіння скамянела ад роспачы — тупа і маўкліва чакала смерці...

НАВАТ цяпер, праз столькі год, жывучы ў роднай вёсцы, ніяк не можа яна ачунаць, усміхнуцца, прыняць удзел у чужым вяселлі... Праўда, ніхто асабліва і не сцэшаў яе, не гаварыў спагадлівых слоў, бо ў кожнай сям'і было сваё гора, свае нябожчыкі.

І вось цяпер яна ўпершыню з падзякай падумала пра Юзечку, прыгадала яго светлыя вочкі, прыжмураныя ў заўсёднай, як ёй здавалася, такой зычлівай шчырай усмешцы.

А Юзечка не губляў дарма часу. Аўгіння нарэшце прывыкла да гэтага чалавека, пра якога ведала толькі, што ён — шафёр першага класа. А яму таксама была да спадобы яе сціплая маўклівасць і ўвішная працавітасць. «Добрая гаспадыня будзе, — думаў ён сам сабе. — Не спешчаная, гора пабачыла, капрызіць не будзе, і языком не стане мянціць, чаго не трэба. Машыну вадзіць умее, а на гэтым можна добрую капейчыну мець, калі будзе свой «драндулет». І Аўгіння мала-памалу згадзілася на Юзечкаву прапанову стаць ягонай жонкай, паехаць з ім у вялікі горад. Хоць і шкада было пакідаць калгас: ён жа прыняў яе, абарваную ды галодную, калі яна вярнулася з фашысцкага палону. Гэта калгас даў прытулак, падзяліўся хлебам і соллю, калі яна астася адным-адна: нікога з кроўных сваякоў не было жывых.

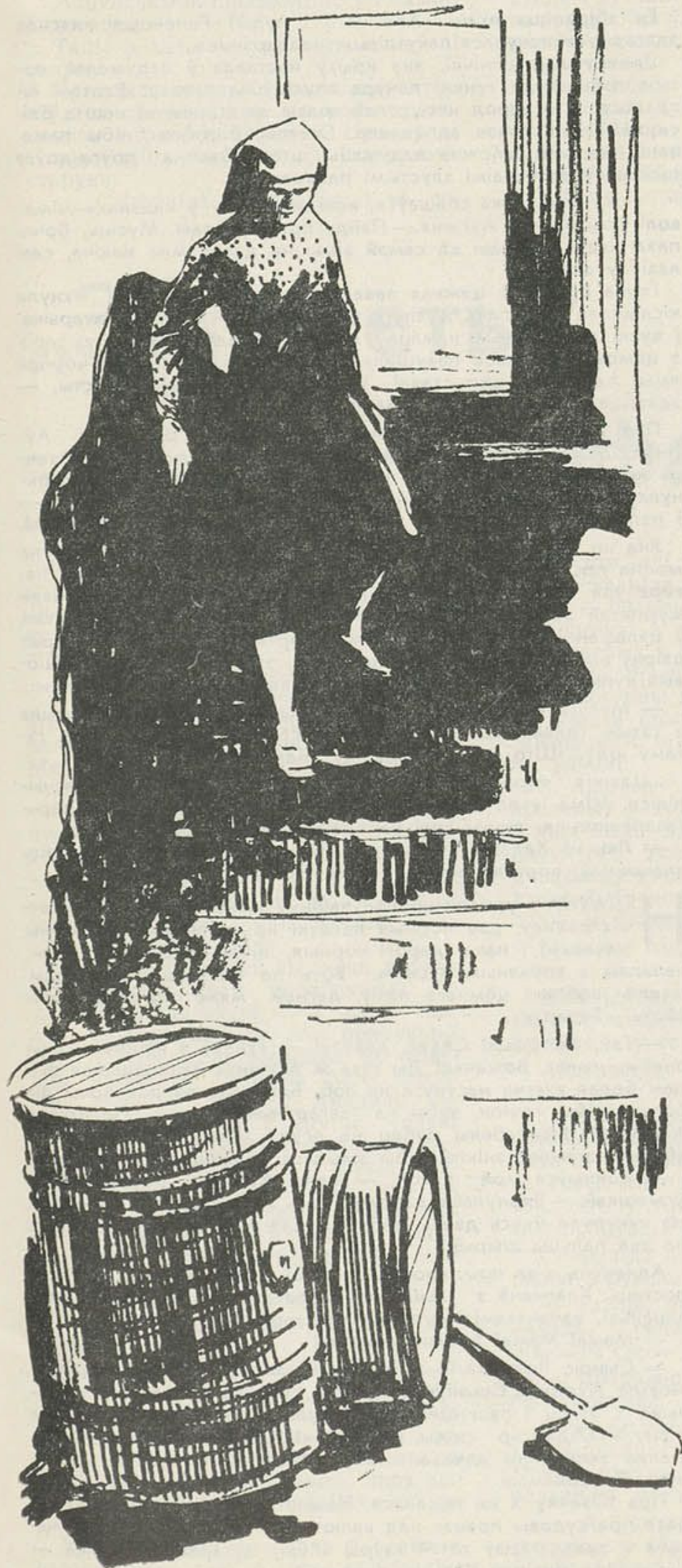
— Дарэмна ты едзеш, Аўгіння, — гаварыў ёй старшыня калгаса. — Ты чалавек вясковы, табе трэба на зямлі рабіць. Тут ты ўсім патрэбна, цябе паважаюць за тваю працу. А ў горадзе калі ты знойдзеш сваё месца. Ды ці знойдзеш...

Аўгіння павагалася, але нядоўга. Перамагло патаемнае жаноцкае жаданне мець сваю сям'ю. Праўда, няхай на сэрцы ў яе не было колішняга беззаветнага светлага пачуцця. Але ж Юзечка не брыдкі, не злы...

А Юзечка тым часам паказаў свае камерцыйныя здольнасці. Хату, карову ды розную дробязь ён прадаў даволі вы-

З Кулісара

Мал. К. Ціхановіча

гадна і папрасіў Аўгінню не траціць пакуль што грошы. «Для абароту», — загадкава сказаў ён. Аўгіння аддала яму ладны пачак соценных і ніколі не пыталася пра іх. У горадзе абодвум удалося даволі хутка ўладкавацца на аўтабазе. Праз колькі часу далі ім пакой у цэнтры горада. Але Юзечка пабегаў, пагаварыў з кім трэба, паскардзіўся, паабяцаў — і ўсяліўся ў асабняк — «катэдж», як паважна называлі архітэктары драўляныя хаткі-няўклюды, прыціснутыя зверху цяжкім чарапічным дахам.

— Купляць сваю хату няма сэнсу: падатак, рамонт, тратуары... А тут дзяржава ўсё зробіць, — салідна тлумачыў Юзечка.

Яшчэ не агледзеўшыся як след на новым месцы, Аўгіння, па ласкаваму Юзечкаваму загаду, стала абгароджваць пляц ля «катэджа». І не паспелі суседзі вокам міргнуць, як катэдж гэты апынуўся ў скрыні з тоўстых гладкіх дошак. Вялікая брама замыкалася з двара на жалезныя запоры, і рэдка хто з суседзяў пераступаў за гэту браму: Юзечка не любіў гасцей, а Аўгіння баялася яго салодкай ухмылкі, калі ён ласкава выгаварваў ёй за пустыя размовы з гаваркімі суседкамі.

З аўтабазай прыйшлося развітацца. Ездзіць па горадзе — гэта табе не тое, што па палявых прасёлках, дзе за рэгуліроўчыка — прыдарожны дуб. Ужо на другі дзень у Аўгінні пракалолі правы, а пакуль яна старалася ўцяміць мудрагелістыя сталічныя правілы вулічнага руху, Юзечка, скрыгатуўшы зубамі, напісаў за яе заяву аб звальненні, распісаўся ў ведамасці і здаў яе пропуск у аддзел кадраў. І Аўгіння асела дома.

Яна варыла абеды Юзечку, карміла парсюкоў і курэй, якіх прывозіў Юзечка ў кузава аўтамашыны. Капалася ў градках і бегала на рынак то з вядром суніц, то з мхам маладой бульбы, то з дзесяткам яек. Рукі гэтай хударлявай маўклівай жанчыны ўмелі класці печы і мураваць сцены, маглі змайстраваць зэдлік і аконную раму. І яна, дагледзеўшы жыўнасць і агарод, ляпіла на сядзібе ля доміка ўсё новае прыбудовы і паветкі. А ўвечары за якую гадзіну паспявала вышыць чырвоную ружу велічынёй з ладны качан. Далей гэтых руж Аўгінніна фантазія не ішла. Ружы красава-ліся на абрусах, упрыгожвалі вокны і дзверы, нахабна лезлі ў вочы з сурвэтак, падушак і падушчак, якіх Аўгіння панарабіла сваімі шпаркімі рукамі нямаведама колькі.

— Аўгіння! — часам казалі да яе суседкі. — Гэта ж каб ты столькі рабіла дзе-небудзь у калгасе ці на заводзе, ты б, напэўна, ужо ордэн займела...

Аўгіння не знаходзіла трапнага адказу на гэтыя словы. І наогул старалася не думаць над тым, добра ці кепска яна жыве. І толькі зрэдку, калі яна выводзіла іголкай свае качаннныя ружы, міжволі ўспаміналася дубовая града з зараснікамі шыпшыны, дарога між спелых жытоў, па якой тарахціць яе працавітая трохтонка. Хацелася да людзей, на бераг Прыпяці — складаць у копы шорсткае пахучае сена, хацелася разам з жанкамі пажынаць да болю ў паясніцы ўмалотнае жыта. Але прыязджаў Юзечка, заносіў у склеп нейкія скруткі, старанна замыкаў потым склеп на цяжкую завалу — і ўсё знікала, перад вачыма быў толькі чырванашчокі Юзечкаў твар з блакітнымі вочкамі пад кароткімі светлымі вейкамі.

Аўгіння з Юзечкам бадай што ніколі не сварыліся, бо абодва былі заняты сваімі справамі. І толькі аднаго разу Юзечка падняў руку на сваю паслухмяную Аўгінню. Неяк перабіраючы мужаву адзежу, Аўгіння знайшла ў кішэні ажно тры ашчадныя кніжкі. Разгарнула іх — і сэрца зайшлося. Адкуль у яго гэтыя тысячы... Якраз наскочыў Юзечка. Згроб у кулак кніжкі, а другім кулаком даў Аўгінні такога штурхаля, што яна адляцела аж да самага парога. Тады ўпершыню ёй зда-лося, што з-пад рахманай Юзечкавай ухмылкі вылезла новае аблічча — падобнае да таго, што было на бляшцы, прыбітай да брамы.

СТУК у браму перабіў самотныя Аўгінніны думкі. За-ліўся брэхам сабака. Адчыніўшы веснічкі, яна ўбачыла светла-зялёны лімузін з серабрыстым аленем на радыятары. За рулём сядзеў Юзечка. На заднім сядзенні прымасціўся чарнявы мужчына, які падазрона зыркаў вачыма направа і налева.

— Бачыш, Аўгіння, вось мы з табою і машыну займелі, — праспяваў Юзечка, заехаўшы на двор. — Сягоння і прака-таемся. У Вільнюс з'ездзім, у літоўскую сталіцу, хе-хе!

«Зноў туды! — з прыкрасцю падумала Аўгіння. — Ён будзе сядзець у машыне на шасэ, а ты ідзі адна па цёмных завулках, шукай халупу таго дзеда...» І ад халупы, і ад таго не-ахайнага дзеда з кручаватым носам і брудна-шэрай бародкай тхнула гніллю і часнаком, аж моташна было. Дзіўна,

што ў гэтакім чыстым, прыбраным горадзе дазваляюць, каб жылі такія людзі.

— Разумееш, Аўгінка, — тлумачыў Юзечка. — Гэта мой дзядзька. Хаця не, ён дзядзька маёй маткі. І ён цяпер вельмі бедна жыве. Вось я і памагаю пры выпадку. Ягоная жонка скупая, адбірае ў старога ўсе грошы. Дык я памагаю ўпай, каб ніхто не бачыў. Трэба ж памагчы старому, самі некалі састарымся, хе-хе!

І Аўгіння паслухмяна ківала галавой, стараючыся запэўніць сябе, што гэта сапраўды так.

СВЕТЛА-ЗЯЛЁНАЯ «Волга» імчыць па Маскоўскай шашы, збочвае ўлева, дзе на прыдарожнай стрэлцы напісана: «На Вільнюс». Юзечка ўшчаперыўся ў баранку абедзвюма рукамі і раз-пораз пазірае ў люстэрка, што вісіць перад ім.

— Чаго ён гэтак? — падумала сама сабе Аўгіння. — Нібы за ім хто гоніцца. Ззаду ж нікога няма. Ноч. Усе спяць. Але спытацца пра гэта ў Юзечкі чамусьці не хацелася.

У Вільнюс зноў, як і ў тыя разы, прыехалі напрыцемку. Аўгіння шпарка ішла па звонкім бруку і думала: «Няўжо той смярдзючы дзед не спіць у гэткую пару?»

Дзед сапраўды не спаў, ён стаяў, прыхіліўшыся да гнілога паркана. Нічога не пытаючыся, забраў ад Аўгінні папярковы скруткі, а ёй аддаў маленькі, але важкі мяшэчак.

— Пакладзі не ў сумку, а за пазуху, чуеш? — глуха праскрыпеў ён. — І скажы пану Казіміру... гм, Ёзэфу, каб пакуль што пачакаў ездзіць. Усё. Ідзі!

— Казаў, каб ты больш не ездзіў, — коратка пераказала Аўгіння дзедавыя словы. Юзечка спяхмурнеў яшчэ больш і націснуў на старцёр. «Волга» рванулася ўперад па сіняватай стужцы асфальту.

— Трэба рваць кіпцюры, — глуха мармытаў сабе пад нос Юзечка.

«Што ён вярзе?» — падумала Аўгіння, але зноў не адважылася спытацца ў мужа.

Недалёка ад пасёлка «Волгу» спыніў чарнявы Юзечкаў знаёмы і, слова не кажучы, залез на задняе сядзенне. Моўчкі даехалі дадому, моўчкі зайшлі ў хату. Аўгіння не пайшла за мужчынамі, стала праціраць мяккім шматком лакараваныя бакі «Волгі». Ёй неяк не па душы была гэтая нерабочая бліскучая і фанабэрыстая машына з мяккімі падушкамі і ціхім плаўным ходам. Прыгадалася яе ранейшая гримучая рабацяга-трохтонка. Калгас даручыў гэтую машыну ёй, Аўгінні. Яна вазіла на ёй людзям збожжа і бульбу, цэмент і дошкі. І яе, Аўгінню, хвалілі за работу не аднойчы на калгасным сходзе.

Праз адчыненую фортку яна раптам пачула сіпаты

голас: гэта той, Юзечкаў знаёмы. А можна было падумаць, што ён нямы, гэты чалавек.

— Слухай, а твая жонка не ўдасць? — сіпеў гасць.

— Будзь спакойны! Баба з дзярэўні, рабочая скаціна. Яна людзей цураецца, а на мяне як на бога моліцца. Хіба яна што расшалопае ў нашых справах? А тое, што мы з табою рабілі ў вайну, тое забыта і пахавана, хе-хе-хе! — і тут размова перайшла на ціхі шэпт. Аўгіння застыла каля «Волгі» са шматком у руках.

«Людзі! Дзе вы? Чаму я адцуралася вас? І каго мне клікаць на помач?» — хацелася крычаць ёй на ўвесь свет.

Але ў гэты самы час пачуўся голас Юзечкі.

— Аўгінка! — крыкнуў Юзечка з парога. — Мы снедаць не будзем, трэба падскочыць у адно месца. А ты, золатка, запраў машыну ды закінь дзве каністры з бензінам у багажнік.

Ён забег на хвілінку ў склеп, пакапаўся там нечага і, наклаўшы завалу, ласкава пахлопаў Аўгінню па плячы.

— Дык ты чуеш, галубка, падрыхтуеш нам машыну. Не марудзь.

— «Галубка»! Рабочая скацінка, вось хто я! — ледзь не крыкнула Аўгіння, але прыкусіла язык, сустраўшыся поглядам з невядомым гасцем, які ўтаропіў у яе недаверлівы позірк. Яна прамаўчала і акуратна, як заўсёды, зачыніла за імі веснічкі.

Ён збіраецца ехаць. Але чаго і куды? Ранейшая няясная здагадка абярнулася пакутлівым падазрэннем.

Замкнуўшы веснічкі, яна крыху пастаяла ў задуменні, потым пайшла да ганка, панура апусціўшы галаву. Раптам ёй здалося, што сярод невысокай травы ля сцяжыні нешта бліснула. Ключ! Ключ ад склепа. Светлы, бліскучы, нібы памазаны маслам. Можна падумаць, што Юзечка доўга-доўга шліфаваў яго сваімі тлустымі пальцамі.

— Мусіць, дужа спяшаўся, калі не папаў у кішэню, — мімаволі ўсміхнулася Аўгіння. — Пайду прыбярэ там. Мусіць, бочкі пазагнівалі. Гэта аж ад самай зімы не даваў мне ключа, сам лезіў у склеп!

Глуха бразнула цяжкая завала, з чорнага праёма тхнула кісяцінай і цвіллю. Аўгіння націснула на кнопку ліхтарыка, і вузкі праменьчык намацаў лесвічку пад нагамі, выхапіў з цемры жаўтлявае павуцінне цвілі на слізкіх сценах чорнай ямы. Ад бочак, што стаялі ў кутку, падымаўся густы, — здаецца, можна рукой намацаць, — ліпкі пах.

Пад лесвічкай у вільготным пяску ляжала рыдлёўка. Аўгіння здзіўлена паціснула плячыма: чаму гэта акуратны Юзечка не прыбраў на месца такую патрэбную рэч? Яна ўторкнула, размахнуўшыся, рыдлёўку ў мяккі падатлівы пясак — і раптам насцеражылася: пад лязом нешта глуха зазвінела.

Яна не здзівілася, калі з неглыбокай ямкі цёмна бліснула моцна прыкручаная накручка бітона і, нарэшце, вылезла наверх уся пасудзіна — шэрая ад вільгаці, пакрытая нейкай шурпатай каростай. На пясак вываліліся скруткі, загорнутыя ў цэлафан і цырату. На адным абгортка парвалася, і праз дзірку вытыркаюцца нейкія не нашы, зялёнага кслеру грашовыя купюры. Сыплюцца на зямлю важкія жоўтыя манеты...

— Мусіць, ён усе гады гэтым займаўся. Злодзей! А я жыла з гэтым гадам пад адным дахам, служыла яму, верыла гэ таму юду... Што ж цяпер рабіць? Каму сказаць?

...Цяжкія вароты Юзечкавага хутара шырока расчыніліся. Міма іх па мяккай небрукаванай вуліцы, весела перагаварваючыся, людзі ішлі на працу. Аўгіння паклікала іх:

— Людзі! Хадзіце сюды, да мяне. Памажыце затрымаць злачынцаў, ворагаў вашых і маіх. Не дайце ім уцячы!

НЯДАУНА журналісцкі лёс закінуў мяне ў адзін з палескіх раёнаў, дзе чорныя палеткі крыж-накрыж парэзаны канавамі і нават дарогі чорныя, нібы пасыпаны сажай папалам з тоўчаным пяском. Вось па такой дарозе, падымаючы воблакі цёмнага пылу, дагнаў мяне ярка-чырвоны вёрткі «Беларус».

— Гэй, сястрыца! Сядай, давязу! — гукнуў з кабіны нейчы знаёмы голас. Божачка! Ды гэта ж Аўгіння! Зацяршаная пылам белая хустка насунута на лоб. Блішчаць вялікія вочы ды белыя, нібы часнок, зубы на загарэлым твары. Прыгожая жанчына! Нават белы рубец не псуе мілага, прыветлівага аблічча, з якога знікла, нібы змылася ранейшая панурасць.

— Кончыўся мой палон, — кажа Аўгіння, пабліскаючы ўсмешкай. — Вярнулася дадому. Вось далі трактар. Даверылі. На кукурузе ўвесь дзень рабіла, такая ёмкая кукуруза, лісце на два пальцы шырыні!

Аднекуль з-за прыдарожных кустоў вытыркнулася дзіцячая постаць. Хлапчанё з ільнянымі валасамі і чорнымі, нібы вішанькі, вачынятамі, бегла да трактара з крыкам:

— Мама! Мама! І мяне пакатай!

— Сынок, Рыгорка, — з сумнай і ласкавай усмешкай прамовіла Аўгіння. Спыніўшы трактар, яна лёгка падняла хлопчыка з зямлі і пшчотна прыціснула яго да папаўнелага стану. — Сядай во сюды, на калені цёці. — І на маё маўклівае запытанне адказала: «У дзетдоме нагледзела. І клічуць Рыгоркам...»

Пра Юзечку я не пыталася. Навошта? Ва ўсіх газетах пісалася пра судовы працэс над валютчыкамі і спекулянтамі. Адным з завадатараў гэтай хэўры і быў хутаранін Юзечка — гітлераўскі паліцай Казімір Кашыцкі.

УСЁ пачалося з сотак... З пятаццаці сотак, якія па загаду дырэктара саўгаса адрэзалі ад прысядзібнага ўчастка Стэфаніды Сай і перадалі шафёру саўгаса Абдулаеву.

— Як так, — абурылася Стэфаніда, — зямля мая, ніхто не адважыцца па ёй хадзіць!

Абдулаевы ж прывезлі лесу і пачалі будавацца.

Тады з хаты Стэфаніды папаўзлі скаргі.

Прыехала першая камісія: дырэктар саўгаса, упраўляючы Ушацкім аддзяленнем і галоўны аграном. Прамералі Стэфанідзіны соткі, пачалі ўгаворваць старую:

— Стэфаніда Рыгораўна, і не со-

Мінск... У скаргах Стэфаніда вылівала цэбрамі бруд на галовы саўгаснага начальства і ўсіх тых, хто прыязджаў правяраць скаргі і не дапамог ёй вярнуць адрэзаныя пятаццаць сотак.

А Ніна Абдулаева з малым дзіцем нават баялася падысці да свайго новага дома. Стэфаніда сустракала яе такімі словамі, што жанчына затыкала вушны і хутчэй уцякала далей ад гэтага броду. Яна ўжо не рада была новай хаце. Але што рабіць? Дом стаіць, а дом гэта не кошык, яго не будзеш насіць з месца на месца. Пры кожнай выпадковай сустрэчы Стэфаніда пагражала Ніне, што спаліць яе дом, а Ніну, калі яна будзе хадзіць па «яе зямлі», — пакалечыць...

Аднойчы, глядзячы з нянавісцю на

„Запаветы“ Стэфаніды

рамна вам? У Абдулаевых пятаццаць сотак, а ў вас засталася сорок пяць. Ды і гэтыя вам адной, старой жанчыне, апрацаваць цяжка. Навошта вам шэсцьдзесят сотак?

Але Стэфаніда нікога не слухала.

— Дзеткі мае, — гаварыла яна ціхім голасам, быццам песню спявала, — нельга крыўдзіць старога чалавека. Мне зямлі не шкада, ці многа мне яе трэба? Але ж я за справядлівасць.

— Справядлівасць патрабуе пакінуць вам трыццаць сотак, бо ў вас ніхто не працуе ў саўгасе, — даказвалі члены камісіі.

— Грэх вы сабе на душу бераце, крыўдзячы мяне і маіх дзяцей, — не сунімалася Стэфаніда.

— Ну, пра дзяцей вы лепш маўчыце, — не вытрываў упраўляючы аддзяленнем Гідлеўскі. — З вамі жыўць тры дачкі, а дзе яны працуюць? Вера ў Мінску, на пераездзе шлагбаўмам камандуе, Люба на базе гародніну грузіць. Зося — у Акадэміі навук — эканаміст. А ў саўгас толькі начаваць прыязджаюць, быццам у гасцініцу. І астатнія вашы дзеткі таксама, хто ў Радашковічах, хто ля Маладзечна, а хто і да Варкуты дабраўся... Толькі не ў сваім саўгасе... А зямлі вам давай пабольш і ўсё вам мала.

Але старая цягнула сваё:

— Несправядліва пакрыўдзілі мяне, несправядліва...

Камісія паехала, так ні ў чым і не пераканаўшы Стэфаніду.

Наступная скарга дапаўзла да старшыні рабочага камітэта саўгаса, потым да Маладзечанскага райвыканкома. Зноў прыязджалі людзі, зноў вымяралі соткі і зноў нічога незаконнага не знайшлі...

Новая скарга паляцела ў райком партыі, яшчэ адна ў трэст саўгасаў у

новы дом, які вырас па суседству з ёю. Стэфаніда ажно войкнула ад радасці — ёй прыйшла ў галаву выдатная думка: а што калі абвінаваціць Абдулаевых у зладзействе?

Думка прыйшла ёй да спадобы, і на наступны дзень у Краснянскі лясгас пошта прынесла паперу, у якой гаварылася, што лес на дом Абдулаевы ўкралі.

З лясгаса прыехаў прадстаўнік, правярэў у Абдулаевых дакументы, у якіх было напісана, дзе і калі купляўся лес. Усё было ў парадку. Але Стэфаніду гэта не збынтэжыла. Новы данос быў пасланы ў раённае аддзяленне міліцыі.

Міліцыя пацвердзіла, што лес куплены.

Што рабіць? Застаўся апошні метада — уласныя кулакі. І Стэфаніда пусціла іх у ход.

Абдулаевы вырашылі ля свайго новага дома пасадзіць сад. Няхай расце, няхай радуе вока. Выкапалі ямки, прывезлі саджанцы. Толькі сталі ўкопваць іх у зямлю, прыбегла Стэфаніда са сваёй малодшай дачкой Зосей, з той, што ў Акадэміі навук эканамістам працуе...

Стэфаніда падскочыла да Ніны, вырвала з рук лапату.

— Ідзіце, не перашкаджайце працаваць, — сказала Ніна, ледзь стрымліваючы сябе.

— Працаваць табе захацелася, я табе напрабую!

З гэтымі словамі старая схпіла кол і пачала біць ім з размаху жанчыну. Потым кінула кол, вырвала з зямлі яблыньку, паламала яе на шчэпкі.

— А астатнія, — сказала, — знішчу варам або газай, і нікому вы не дакажаце!

... Скончылася ўсё гэта нечакана для Стэфаніды: Абдулаевы падалі ў суд.

І вось перада мною папка: «Крымінальная справа па абвінавачанню Сай Стэфаніды...»

Тонкая папка, у якой змяшчаюцца чалавечая нізасць і нахабства. Гартаю старонкі: медыцынская даведка выдадзена Ніне Абдулаевай у тым, што ў яе ёсць пабоі, сінякі, драпіны. Выступленні сведак, суседзяў, заява Абдулаевай: «калі падсудная не будзе мяне чапаць, то я ёй дарую і справу спыняю»...

І толькі адна Стэфаніда ўсё адмаўляе: не лаялася, не пагражала, не біла!

Суд прызнаў Сай Стэфаніду вінаватай і прысудзіў спагнаць з яе штраф: 30 рублёў у карысць дзяржавы.

Хто ж яна такая, гэта Стэфаніда, што жыве сярод людзей і ні з кім не можа ўжыцца?

У хаце Стэфаніды, у левым кутце, вісіць дошчачка, на якой напісана: «Хрыстос сказаў: калі любіце мяне, выконвайце мае заповеды»... Стэфаніда баптыстка.

Якія ж заповеды Хрыста выконвае Стэфаніда?... Дзіўна, але яе не задавальняюць парады Хрыста братам і сёстрам баптыстам думаць толькі пра бога і адмаўляцца ад зямных доброт... Парады, якія забараняюць хлусіць, лаяцца, біцца... Гэта ёй не падыходзіць. Яна выбірае «заповеды», якія ёй больш па густу: «Будзьце ціхія, як галубы, і ядавітыя, як змеі»...

... Пайдзіце, сустрэньцеся са Стэфанідай. Яна пры вас голасу не павысіць, будзе размаўляць ціхенька, лагодненька. Яна вам пажаліцца, што старога чалавека лёгка пакрыўдзіць, скажа, што ўсё пра яе выдумляюць. Вось выдумалі, быццам яна пабіла ўпраўляючага Гідлеўскага, што павыдзірала яму гузікі ў пінжаку і да крыві паабдзірала твар. «Але хіба я, — скажа, — старая жанчына, спраўлюся з мужчынам?.. Усё гэта выдумалі злыя людзі...»

Сапраўды, паслухаеш — голуб, а не чалавек.

Але ад гэтай «галубкі» стогнуць усе суседзі: усіх курэй яна каменнямі перабіла. Гэтая «галубка» бясконца адрывае людзей ад працы (Стэфаніда добра ведае, што скаргі не застаюцца без увагі) — і людзі, якім яна скаргі дзіцца, едуць разбіраць яе скаргі.

«Хто друг міру (міранам) — той во-раг богу...» Можна і сапраўды ёй прыносіць радасць спрэчкі і лаянка, кляўзы і падманы? Можна такая яна больш угодная богу?

... Вечарам, калі на вёску апускаецца ноч, калі нават сабакі ўжо не брэшучы, у хаце Стэфаніды Сай запальваецца святло: сямейны савет вырашае, куды накіраваць чарговую скаргу...

Апошняя скарга прыйшла ў рэдакцыю.

І вось вынік...

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Саўгас «Краснае»,
Маладзечанскі раён.

НА ПРЫЗ ЧАСОПІСА „РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА“

На здымку: каманда, якая заваявала пераходны прыз часопіса «Работніца і сялянка». Злева направа: Валя Казлова, Еўдакія Грышанкова, Галіна Кротава, Рэгіна Храбрая, Яўгенія Сырадова, Марыя Царыкава і Ліда Бабарыка.

Фота П. Нікіціна.

Чацвёрты раз праводзіліся традыцыйныя велогонкі на прыз часопіса «Работніца і сялянка». Два дні мацнейшыя гоншчыцы рэспублікі аспрэчвалі першынство. У спаборніцтвах прынялі ўдзел і маладыя пачынаючыя веласіпедысты, якія паказалі надзвычайныя вынікі.

За пераходны кубак «Работніцы і сяляні» змагаліся каманды Брэсцкай, Віцебскай, Гомельскай, Мінскай і Магілёўскай абласцей у парных гонках на дыстанцыю 15 км. Пераможцамі з'явіліся гоншчыцы Віцебскай вобласці — Р. Храбрая і Е. Грышанкова. Наогул каманда Віцебскай вобласці паказала добрую падрыхтоўку і заслужана атрымала пераходны кубак. На другім месцы апынуліся веласіпедысты сталіцы: Т. Якаўлева і Н. Бабок. На трэцім месцы — спартсменкі Мінскай вобласці — Г. Тарасюк і О. Крывадубская.

У праграме спаборніцтваў была і індывидуальная гонка на дыстанцыю 20 км. Першае месца заняла прадстаўніца Мінска М. Мацкевіч, на другое выйшла веласіпедыстка Брэсцкай вобласці Л. Буцько і на трэцяе — В. Казлова з Віцебскай вобласці. Па групе дзяўчат выдатны вынік паказала здольная велогоншчыца Мінска, вучаніца 11 класа Таня Якаўлева. Яна абганяла не толькі ўсіх дзяўчат, але і многіх майстроў спорту. Еўдакія Грышанкова (Віцебск) і Галіна Тарасюк (Мінская вобласць) адпаведна занялі другое і трэцяе месцы.

У заключэнне спаборніцтваў была праведзена групавая гонка на 50 кіламетраў. Каля 40 мацнейшых веласіпедыстак прынялі старт. Да лініі фінішу першая прыйшла Ніна Шалягейка (Мінская вобласць). За ёй закончыла дыстанцыю майстар спорту Вера Беразавіч. Трэцяй была прадстаўніца Віцебскай вобласці майстар спорту Валянціна Казлова.

Пераможцам велогонкі былі ўручаны памятныя прызы і дыпломы.

З. БАЛЬШАКОВА,
заслужаны майстар спорту СССР.

Бацькоўская падзяка

У 1961 годзе 21 чэрвеня нас напаткала вялікае няшчасце: сын Коля захварэў на туберкулёзны менингіт. У раённую бальніцу яго давезлі машынай. Надзеі на выратаванне не было, і таму выклікалі самалёт, адвезлі яго ў горад Нова-Барысаў. І толькі дзякуючы вялікай чуласці ўрачоў Барысаўскай бальніцы выратавана жыццё любімага сына.

Мы, бацькі Колі, захаваем назаўсёды самае шчырае пачуццё вялікай удзячнасці галоўнаму ўрачу бальніцы Цюнус Веры Антонаўне, урачам Качубей Аляксандры Іванаўне і Фраловай Грэце Аляксандраўне.

Выносім вялікую падзяку ўсім, хто лячыў і даглядаў нашага сына, і ад усёй бацькоўскай душы дзякуем Савецкай Радзіме, якая клапаціцца аб здароўі савецкіх людзей. Зараз наш сын Коля адчувае сябе добра, ён вясёлы і здаровы, бегае, смяецца, а мы глядзім на яго і радуемся!

У наш дом вярнулі шчасце нашы савецкія ўрачы.

Аляксандра Іосіфаўна і Іван Васільевіч Стадуб.

Любанскі раён,
в. Дунцы, Рэчанскага сельсавета.

Урач і пацярпеў

ДАРАГАЯ РЕДАКЦЫЯ! Я звяртаюся да Вас за парадай. Мяне напаткала вялікае няшчасце. Захварэў мой малы сын (яму 1 год 10 месяцаў). Я звярнулася да ўрача. У майго сына аказаўся прыроджаны парок сэрца. Я вельмі спалохалася гэтага захворвання.

Прашу Вас, дарагая рэдакцыя, змясціць гутарку ў часопісе «Работніца і сялянка» аб прыроджаным пароку сэрца ў дзяцей. Як мне быць далей?

Г. С. КАЧАН.

ПРЫРОДЖАНЫЯ ПАРОКІ СЭРЦА

Прыроджаныя парокі сэрца нярэдка з'яўляюцца вынікам інфекцый, асабліва вірусных, перанесеных маці ў першыя месяцы цяжарнасці. Навейшыя даследаваннямі ўстаноўлена, што часцей яны бываюць у жанчын, чым у мужчын.

У навуковай літаратуры ёсць выказванні аб значэнні спадчыннага фактара ў паходжанні прыроджаных парокаў сэрца, абумоўленых парушэннем зародкавага развіцця. Аднак гэтыя сцвярджэнні яшчэ недастаткова абгрунтаваны. Многія аўтары адзначаюць, што нааўнасць у бацькоў парокаў сэрца, туберкулёзу, алкагалізму, сіфілісу — асноўная прычына паяўлення парокаў у дзяцей.

Прыроджаныя паражэнні сардэчна-сасудзістай сістэмы падзяляюць на многа груп. Найбольш частымі іх формамі з'яўляюцца: адкрыты баталаў праток, дэфекты міжперасардэчнай і міжжалудачкавай перагародкі і звужэнне лёгачнай артэрыі. Гэтыя формы ахопліваюць 95 працэнтаў усіх прыроджаных парокаў.

Вельмі цяжка бывае ўстанавіць дыягназ сардэчнага захворвання, бо парокі сэрца нярэдка камбінаваныя. Такія цяжкія паражэнні сэрца могуць быць вызначаны толькі пры старанным клінічным абследаванні. Справа ў тым, што ўсе сімптомы, апісаныя як спецыфічныя пры прыроджаных пароках (рэзкае пасіненне, пальцы падобны на барабанныя палачкі, грубыя шумы пры выслухоўванні сэрца, змяненне электракардыяграмы), маюць месца і пры некаторых іншых захворваннях.

А між тым дакладнае ўста-

наўленне формы прыроджанага пароку вельмі важна для таго, каб правільна лячыць хворага.

За апошнія гады вялікую ролю ў лячэнні прыроджаных парокаў сэрца набыў хірургічны метада. Асабліва вялікіх поспехаў дасягнула ў гэтай галіне наша айчынная медыцына. Аперацыі на сэрцы — складаныя і патрабуюць вялікага майстэрства хірурга.

У дзіцячым і юнацкім узросце такія аперацыі тэхнічна больш простыя.

У сталіцы нашай рэспублікі ў Мінску ёсць аддзяленне грудной хірургіі пры 2-й клінічнай бальніцы, якое ўзначальвае прафесар Сяргей Лявонавіч Лібаў. Тут паспяхова праводзяцца аперацыі на сэрцы, хворыя атрымліваюць кансультацыі высокакваліфікаваных спецыялістаў. Аперацыі на сэрцы праводзяцца таксама і ў іншых клініках і буйных бальніцах Беларусі.

Многія хворыя з прыроджанымі парокамі сэрца, якія да нядаўняга часу лічыліся невылечнымі, зараз вылечваюцца, і людзі вяртаюцца ў строй.

Вы, Глафіра Сяргееўна, не губляйце надзеі на выздараўленне сына. Перш за ўсё вам неабходна выконваць усе парады ўрача, які лечыць ваша дзіця.

Урач А. ЮФЕ.

Наша
ПОШТА

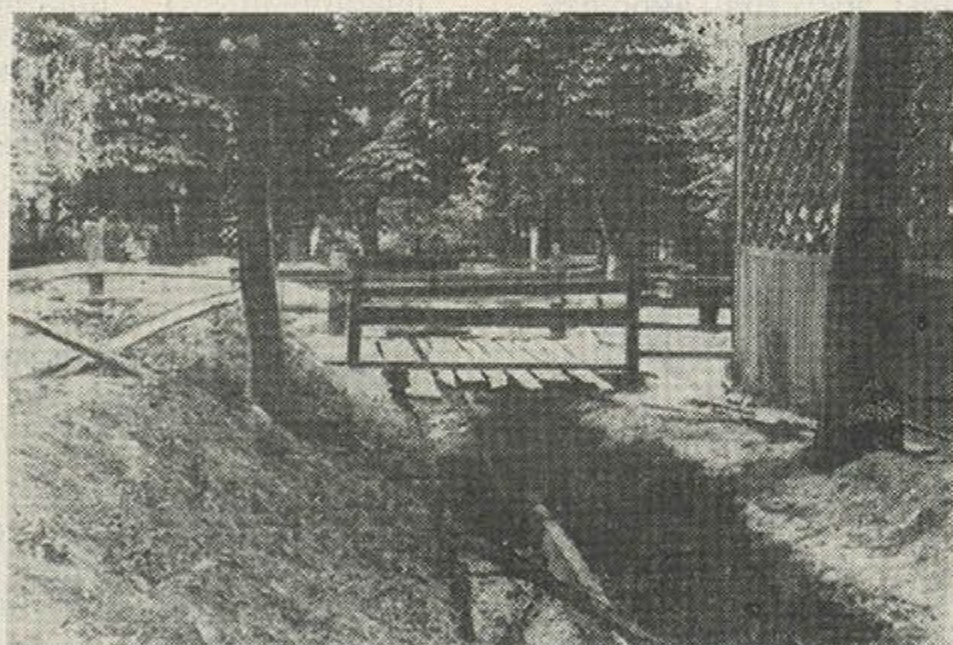
ФОТА АБВІНАВАЧВАЕ

У нас у рэспубліцы яшчэ многія працуючыя маці не могуць уладкаваць сваіх дзяцей у яслі і дзіцячыя сады. А між тым, сродкі, выдаткаваныя на будаўніцтва дзіцячых устаноў, часта не выкарыстоўваюцца. А калі і выкарыстоўваюцца, то вельмі дрэнна.

Ужо тры гады ў Магілёве, па вуліцы Карла Маркса, будуюцца дзіцячы сад ложкавага завода. Як бачна з фотаздымка, у гэтым садзе яшчэ не хутка зазвіняць дзіцячыя галасы. СМУ-4, што вядзе будаўніцтва, працуе па прынцыпу: за гадзіну па чайнай лыжцы. Па гэтай прычыне не толькі не ўладкаваны ў дзіцячы сад дзеці многіх работнікаў завода, але нават тыя, што ходзяць у дзіцячы сад № 14 (побач з якім вядзецца будаўніцтва), не могуць гуляць на сваім двары, не рызыкуючы паламаць сабе ногі, або ў лепшым выпадку вымазацца ў гразь.

На такім двары, як вы бачыце на здымку ўнізе, не толькі дзецям, але нават і дарослым хадзіць небяспечна.

Фота нашага чытача Н. Фядотава

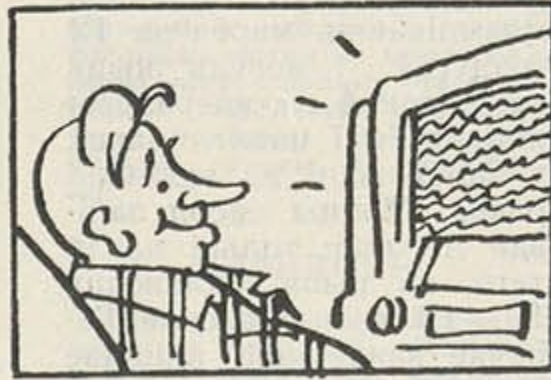
Уладзімір КОРБАН

ТАВАРЫШ ЛІСАВА

Байка

Нам тыцкаюць нярэдка ў нос:
— Вы, байкары, жывёў замардавалі.
Бярэце ўсё то барсукоў, то коз,
А вось людзей амаль не закралі.
Таму, раней чым байку напісаць,
Павінен я адразу адказаць,
Што тэма гэтая падгледжана не ў лесе,
А ў райсабесе,
І я прашу мяне не дакараць.
...Таварыш Лісава сабесам кіравала.
І спраў было ў яе,
Вядома, што не мала.
Бывала
І чхнуць ёй часу нестасе.
Папер заўсёды на стала ў яе даволі.
Там падлічы, тут подпіс падмахні.
І круціцца службістка дзень пры дні,
Нібы вавёрка ў коле.
Было б яшчэ нішто, што многа спраў,
Каб не было заяў,
А іх нібы з дзіравай бочкі нацякае.
Аленеў сем лістоў ужо даслаў, —
Калі яму прызначаць пенсію, пытае.
Заявамі сабес Баброў бамбіць.
Тхарова не дае спакойна жыць.
Казлова дапамогі патрабуе.
Куніцына пуцёўку хоць любую
На поўдзень намагаецца дабыць.
А ўчора заявіўся сам Мядзведзеў,
Раве! — сабес заявы не разгледзеў.
Ну як тут быць?
І Лісава свае прымае меры.
Усім ты не дагодзіш усёадно,
Таму кладзе заявы пад сукно
І ад наведвальнікаў зачыняе дзверы.
Бюракратызм знікае ўжо ў наш час,
Ды бюракраты ёсць у нас,
Хоць і не так ужо іх і багата.
Між іншым, калі ўважліва глядзець,
Між бюракратамі даводзіцца сустраць
Часамі і жанчыну-бюракрата.

Усмешкі

Вось як мы з жонкай добра размеркавалі свой вольны час.

Мал. М. Гурло

ЦІ ЁМЕЕЦЕ ВЫ ВАРЫЦЬ РЫБУ?

Адзін з захапляючых відаў спорту ў нашай краіне — рыбная лоўля.

Цяжка перадаць словамі ўсю прывабнасць адпачынку на рыбалцы — на ўлонні прыроды.

Не менш захапляючы занятак — прыгатаванне юшкі са свайго ўлову. Смак гэтай юшкі можа ацаніць напэўна толькі той, хто пабываў на рыбалцы.

Але хочацца напаміць рыбалавам, што прыгатаваць юшку не такая простая справа. Не трэба забываць, што недавараная юшка можа выклікаць цяжкае захворванне.

Многія рыбаловы звычайна вараць юшку толькі да таго часу, пакуль у рыбы вочы не пабялеюць. На гэта спатрэбіцца не больш 10 мінут, нават вопытныя гаспадыні прытрымліваюцца такога правіла.

Але такое паспешлівае прыгатаванне юшкі вельмі шкоднае для арганізма чалавека. Многія нават не падозраюць, якой небяспекі яны падвяргаюць сябе, не праварыўшы рыбу як належыць.

Вядома, немагчыма разгледзець у цэле рыбы маленькія шарыкі. Яны менш міліметра ў дыяметры, і няўзброенае вока іх не заўважыць. Але пад мікраскопам аказваецца, што гэтыя шарыкі — лічынкі плоскага чарвяка — сібірскай двувусткі або апісторхіса.

Трапіўшы ў страўнік чалавека, лічынкі вызваляюцца ад сваёй абалонкі і па жоўцевых каналах пранікаюць у жоўцевы пазух і печань, выклікаючы апістархоз — цяжкае захворванне ўсяго арганізма.

Праз 2—3 тыдні лічынкі ператвараюцца ў чарвякоў размерам да аднаго

Парады гаспадыням

сантыметра, якія могуць жыць ва ўнутраных органах чалавека да 20 год.

Пры ўжыванні ў ежу недастаткова апрацаванай рыбы (асабліва розных відаў сямейства карпавых) колькасць глістоў паступова ўзрастае. Вядомы выпадкі, калі пры ўскрыцці ў печані чалавека іх знаходзілі да 25 тысяч штук. Пакуль яшчэ няма эфектыўнага спосабу лячэння гэтай хваробы. І значна прасцей зацэрагчы сябе ад яе, чым вылечыцца.

Апрача чалавека, на апістархоз хварэюць кошыкі, сабакі, лісіцы і іншыя млекакормячыя, якія часам ядуць сырую рыбу.

Знаходзячыся ўнутры жывёлы або чалавека, сібірскай двувусткі адкладаюць шмат яек. Яны трапляюць рознымі шляхамі ў вадзі. Тут, трапіўшы ў ежу малюскаў-біцыній, яйкі двувусткі праходзяць новую стадыю развіцця. Так з адной лічынкі атрымліваецца цэлае пакаленне іх. Пакінуўшы малюска, лічынкі свабодна плаваюць у вадзе і, натрапіўшы на рыбу, пранікаюць праз яе скуру ўнутр мышачнай тканкі. Там яны пакрываюцца абалонкай і жывуць вельмі доўга.

Такі шлях развіцця сібірскай двувусткі. Яго трэба ведаць, каб яскрава ўявіць сабе ўсю небяспеку захворвання на апістархоз.

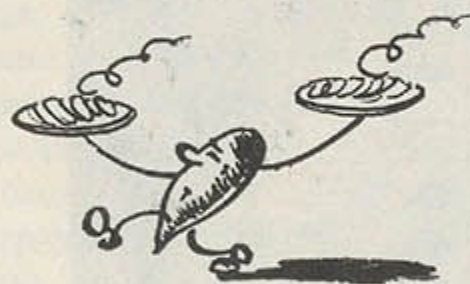
Лічынкі двувусткі вельмі жывучыя. Так, у марожанай рыбе яны вытрымліваюць мароз да 12 градусаў і могуць жыць пры такой тэмпературы пяць дзён і нават больш, у залежнасці ад велічыні рыбы. Моцны пасол забівае лічынак толькі пасля таго, як рыба паляжыць 10—12 дзён у расоле. Гарадае вэнджанне знішчае лічынак толькі пасля знаходжання рыбы на працягу дзвюх гадзін у вяглярні. У рыбе, якая запечана ў прысаку вогнішча, лічынкі могуць застацца жывымі.

Для таго, каб пазбегнуць небяспекі заражэння апісторхісам, рыбу неабходна кіпяціць або смажыць не меней 20 мінут без перапынку, а вялікія кавалкі рыбы — яшчэ даўжэй.

Урач **І. Ф. ЛІПНІЦКІ**

АКРОШКА

Для прыгатавання смачнай апетытнай акрошкі зварыце нятлустую ялавічыну, астудзіце яе і нарэжце дробнымі кубікамі. Свежыя агуркі (у агуркоў з грубай скуркай або жоўтых трэба зняць скурку) таксама нарэжце дробнымі кубікамі. Добра прамытую зялёную цыбулю дробна нашаткуйце, дадайце крыху солі і расцірайце да таго часу, пакуль не паявіцца сок. Яйкі зварыце ўкрутую, бялкі пасячыце, жаўткі пратрыце праз сіта, дадайце гарчыцу, соль і старанна разатрыце. Пакладзіце смятану, цукровы пясак, размяшайце і развядзіце квасам. Пакладзіце ялавічыну, нарэзаную кубікамі, агуркі, цыбулю, насечаныя яечныя бялкі і зноў перамяшайце. Пры падачы на стол акрошку пасыпце дробна нарэзаным кропам. Падаюць акрошку астуджанай да 8—12°.

СЫРНІКІ З МОРКВАЙ

Моркву зварыце ў невялікай колькасці вады з тлушчам, а затым прапусціце праз мясарубку. Атрыманую масу дакладзіце да кіпення, усыпце манныя крупы, старанна перамяшайце, праварыце на слабым агні 5—10 мінут і астудзіце. У астуджаную масу дадайце працёрты тварог, яйкі, соль, цукар, частку мукі, добра перамяшайце і зробіце сырнікі. Запаніруйце ў пшанічнай муцы і абсмажце. Падаюць сырнікі гарачымі са смятанай.

Тварагу 600 г, морквы 4 шт., мукі пшанічнай 4 сталовыя лыжкі, маннай крупы 1 чайная лыжка, цукровага пяску 6 чайных лыжак, яйка 1, масла тапленнага 8 чайных лыжак, смятаны 8 сталовых лыжак, соль па смаку.

ТВАРОЖНЫЯ БАТОНЧЫКІ

У працёрты тварог усыпце прасеяную пшанічную муку, пакладзіце яйка, смятану, цукровы пясак, соду, соль і старанна перамяшайце. Масу раскачайце ў праснак таўшчынёй 1 см, нарэжце роўнымі палоскамі даўжынёй каля 10 см і шырынёй 2 см і абсмажце ў вялікай колькасці тлушчу.

Гатовыя батончыкі пасыпце цукровай пудрай.

Тварагу 250 г, мукі пшанічнай 1 шклянка, яйка 1, масла для смажання 3 сталовыя лыжкі, цукру 2 сталовыя лыжкі, смятаны 2 сталовыя лыжкі, соль па смаку, соды на кончыку нажа.

РЫСАВА-МЯСНЫЯ КАТЛЕТЫ

300 г мякаці ялавічыны, цяляціны або свініны прапусціце праз мясарубку. Яшчэ лепш, калі вы возьмеце мяса двух сартоў. Прапусціце праз мясарубку 1—2 цыбуліны, 2 сталовыя лыжкі рысу адварыць і змяшаць з фаршам. Дадайце солі па смаку і перцу, усё змяшайце, зробіце катлеты, абкачайце ў муцы і смажыце іх у камбітлушчы або маргагусаліне на моцна нагрэтай патэльні. Катлеты можна есці гарачымі або халоднымі з салатай з радыскі, свежых або салёных агуркоў.

ФАРШЫРАВАНЫЯ ПАМІДОРЫ

Для фаршыравання лепш браць памідоры сярэдняй велічыні, вагой — 80—120 г.

У памідораў адрэжце верхнюю частку з плада-ножкай, дастаўце мякаць прыкладна на глыбіню

адной чацвёртай часткі плоду, зярняты. Памідоры пасыпце соллю, перцам і напоўніце фаршам. Для прыгатавання фаршу вэндліну дробна нарэжце, змяшайце з пасечанымі яйкамі, зваранымі ўкрутую, зяленівам пятаўшкі, мякаццю памідораў, расцёртым часнаком, соллю, перцам і булёнам.

Падрыхтаваныя памідоры пакладзіце ў адзін рад на бляху, змазаную маслам, пасыпце сухарамі, папырскаяце маслам і запячыце. На 6 порцый: памідораў 12 штук, вэндліны 200 г, 6 яек, масла сметанковага 100 г, зяленіва пятаўшкі, часнок, сухары, спецыі.

АМЛЕТ З НАЧЫНКАЙ

Страву гэту можна прыгатаваць лёгка і проста. Але трэба памятаць адно: ніколі не рабіць аmlет больш чым з 5 яек. Добра, вельмі добра збіце яйкі відэльцам або пенабойкай, дадайце крыху солі і цукру. Падсмажаны на масле аmlет пакладзіце на талерку, папярэдне падзяліўшы яго на 2 часткі. На адну з іх насыпце ягады (суніцы, чарніцы, маліны). Ягады можна замяніць варэннем. Верх аmlету пасыпце цукрам. Падаваць як дэсерт пасля абеду.

Такі ж аmlет можна прыгатаваць з тушанымі грыбамі, зялёнай цыбуляй, але ўжо без цукру і падаць як другую страву пасля супу.

ЧАСНОЧНЫ ВОЦАТ

6 зубкоў часнаку разатрыце, пакладзіце ў слоік, заліце двюма шклянкамі воцату або сідру і пакіньце на два тыдні. Затым працадзіце, пераліце ў бутэльку, закаркуйце яе і захоўвайце да ўжывання. Гэты воцат добра ўжываць для салатаў, а таксама для спырсквання мяса (асабліва бараніны) перад смажаннем.

Чытачы раяць

САЛАТА З РЭДЗЬКІ З КАНСЕРВАМІ «ПЕЧАНЫ ТРАСКОВАЯ Ў АЛЕІ»

1 вялікая рэдзька, 1/3 бляшанкі печані, 1 галоўка цыбулі, соль, перац.

Рэдзьку нацёрці на буйнай тарцы, печань парэзаць дробна, дадаць адну галоўку рэпчатой цыбулі, некалькі каліваў зялёнай, пасаліць і паліць усё алеем, у якім была печань.

ЗЭЛЦ З ГУСІНАЙ АБО КАЧЫНАЙ ШЫЙКІ

Адрэзаць у гуся або качкі шыю, абсмаліць, зняць скуру (каб скуры было больш, можна захапіць частку яе з грудкі), зашыць з аднаго боку і напоўніць фаршам. Фарш падрыхтоўваецца з вантробаў: адварыць сэрца, пуп, пячонку, кавалак мяса, дробна парэзаць, дадаць таксама нарэзанае дробнымі кавалачкамі свежае сырое сала, дадаць соль, перац, тры зубкі часнаку, перамяшаць, напоўніць шыйку і, зашыўшы яе, адварыць у тым жа булёне, дзе варыліся вантробы. Калі шыйка будзе гатова, трэба пакласці яе паміж двума дошчачкамі, паклаўшы зверху груз. Пасля таго, як астыне, нарэзаць лустачкамі.

ХУТКІ КЕКС

200 г сметанковага маргарыну, 2 шклянкі цукру, 4 яйкі, 2 шклянкі мукі, 1 сталовая лыжка крухмалу, 1/2 шклянкі разынак, 1 салодкі сырок або 2 лыжкі смятаны, 1/2 чайнай лыжка воцату, соль.

Расцёрці цукар з маргарынам, дадаць яйкі, сырок або смятану, муку, крухмал і г. д. Атрыманае цеста (паўгустое) разліць у формачкі і выпякаць у духоўцы. Наліваць у формачку трэба не да верху, таму што цеста падыдзе. Гатовыя кексы пасыпаць цукровай пудрай.

Э. НІКАЛАЕВА

г. Мінск.

ЗАПАСЫ НА ЗІМУ

АГУРКІ

Агуркі для засолкі трэба выбіраць невялікія і зялёныя, не вельмі спелыя. Трэба іх старанна вымыць і прасушыць на сіце. Потым трэба прыгатаваць прыправы — ачысціць хрэн, вымыць яго і разрэзаць на дробныя кавалачкі, нарэзаць вымыты кроп (стары, з насеннем).

Да агуркоў можна таксама дадаць сельдэрэй, часнок, гарчыцу, чырвоны перац. Гэтыя спецыі надаюць агуркам больш востры смак. Каб агуркі былі смачнейшыя і лепш трымаліся, не размякалі, трэба класці ў іх лісце дубовае, вішневае і лісце чорных парэчак: лісце кладуць на дно бочкі, перад тым як пакласці ў яе агуркі, і зверху на агуркі.

На 50 кг агуркоў бяруць ад 1 да 1 1/2 кг старога насеннага кропу, 250 г хрэну, крыху лісця дубовага, вішневага і чорных парэчак, 3 галоўкі часнаку, падзеленыя на долькі, ад 3 да 5 стручкоў чырвонага перцу, 1 вялікі, разрэзаны на кавалачкі сельдэрэй і 50 г солі на 1 л вады.

Агуркі ўкладваюць вертыкальна, шчыльна, перакладаючы іх спецыямі. Наклаўшы ў бочку агуркоў, трэба іх заліць салёнай халоднай

вадой. Мяккая вада можа быць сырая, жорсткую трэба закіпяціць. Зверху пакласці слой лісцяў, бочку накрываць кружком і прыціснуць каменем. Праз некалькі дзён агуркі асядуць на дно. Калі яны тады не будуць пакрытыя вадой, трэба даліць вады з соллю.

Бочка з агуркамі павінна на працягу трох дзён стаць у хаце, затым трэба яе перанесці ў склеп.

Для хуткага ўжывання можна таксама саліць агуркі ў высокіх слоіках з шырокім горлачком. Для гэтага трэба агуркі вымыць, абрэзаць кончыкі, затым пакласці іх у слоік, заліць гатаванай салёнай вадой, пакласці насенны кроп, лаўровы ліст, дольку часнаку. Слоік абвязаць марляй. Праз некалькі дзён агуркі будуць гатовы да ўжывання.

ПАМІДОРЫ

Саліць можна чырвоныя і зялёныя памідоры. Зялёныя вельмі добра да мяса, іх кладуць у салаты і вінегрэты, чырвоныя — у соусы і супы. Салёныя памідоры можна доўга захоўваць. Для засолкі трэба адбіраць невялікія спелыя і цвёрдыя памідоры. Соляць іх гэтаксама, як агуркі, аднак бяруць крыху больш солі — каля 70 г на 1 л вады.

ЯБЛЫКІ

Для мачэння выбіраюць здаровыя плады. Кожны яблык старанна выціраюць шматком. Яблыкі трэба класці ў бочку слаямі, кожны слой перакласці лісцем чорных парэчак, заліць сы-

рой мяккай салёнай вадой (50 г солі на 1 л вады), закрываць драўляным кружком і заліць стэарынам, каб вада не працякала. На працягу асенніх месяцаў бочка павінна быць закрыта, і толькі зімой можна пачаць ужываць яблыкі.

Мочаныя яблыкі падаюць у сырым выглядзе да мяса, дадаюць у салаты і вінегрэты.

МАРМЕЛАД

Гэта самы дзяшовы фруктовы прадукт. Яго ядуць з хлебам, пачэннем, блінчыкамі і да т. п. На мармелад не трэба шмат цукру — каля 300 г на 1 кг фруктаў.

Мармелад можна варыць з некалькіх сартоў фруктаў або толькі з аднаго. Вельмі добры мармелад атрымліваецца з сумесі яблык з грушамі, са сліў і з вішні.

Фрукты для мармеладу можна разварыць разам з костачкамі, таму што пры працірцы праз сіта або друшляк костачкі і скурка аддзяляюцца. Масу варыць на невялікім агні, пакуль не пачне гусецца. Тады трэба дадаць цукар і працягваць варыць. Часта мяшаць, сочаць за тым, каб фруктовая маса не прыставала да дна. Калі яна крыху прыгарыць, трэба яе перакласці ў другую каструлю, пакідаючы ў першай слой, які прыгарэў да дна.

Мармелад трэба доўга варыць, інакш ён хутка псуецца.

ПАВІДЛА З БРУСНІЦ

Перабраныя, г. зн. ачышчаныя ад лісцікаў, ад гнілых або няспелых ягад і вымытыя брусніцы трэба абліць варам і адразу адцадзіць. Яблыкі і грушы ачысціць, разрэзаць на 4 долькі, дастаць сарцавіну. Прыгатаваць сіроп, пакласці ў яго брусніцы разам з яблыкамі і грушамі. Варыць да таго часу, пакуль плады не стануць празрыстымі. Перад заканчэннем варкі дадаць крыху дробна нарэзанай, зваранай у цукры апельсінавай скарынкі.

Гарачае павідла перакласці ў гліняны посуд і шчыльна закрыць цэлафанам. На 1 кг брусніцы, 250 г. яблык і 250 г груш трэба ўзяць 300 г цукру.

Брусніцы падаюць да мяса, птушкі, мажуць на хлеб і начиняюць блінчыкі.

Карысна ведаць

Варэнне не зацукруецца, калі пры варцы ў яго дадаць крыху лімоннага соку.

Калі перад прыгатаваннем курыцы нацёрці знутры і зверху сокам лімона, то мяса робіцца сакавітае, белое і далікатнае. Можна таксама, не націраючы курыцу, уліць чайную лыжку соку лімона ў ваду, у якой яна варыцца.

Вялікае значэнне для смаку чаю мае працягласць яго настойвання. Не трэба піць чай адразу ж пасля таго, як яго заварваюць, але і не трэба вельмі доўга яго настойваць, ад гэтага ён робіцца горкі.

Калі чай п'юць з малаком, то малако трэба наліць у кубак да таго, як наліваецца чай, а цукар і лімон пасля таго, як наліты чай.

Тым, хто любіць вельмі слабы чай, трэба даліць вар проста ў кубак, але ні ў якім разе не ў чайнік (у чайніку для заваркі ніколі не трэба разбаўляць чай).

Для прыгатавання супу-пюрэ рэкамендуецца выкарыстоўваць ножкі свежых грыбоў. Старанна прамыўшы, іх трэба прапусціць праз мясарубку і затым заправіць тлушчам.

Пры смажанні бульбяных катлет бяруць шмат тлушчу, таму трэба спачатку пакласці палавіну нормы тлушчу і, падсмажыўшы адзін бок, дадаць астатні тлушч.

Бульба, тушаная з гароднінай, будзе смачнай і пахучай, калі перад тушэннем бульбу і гародніну (морква, пятарушка, рэпа) злёгка абсмажыць, а цыбулю спасераваць да гатоўнасці. Абсмажаную гародніну і пасераваную цыбулю трэба заліць негустым чырвоным соусам і тушыць да гатоўнасці.

Як прасавець

— Чаму вы зайсёды змяшчаеце парады толькі для жанчын? — пытаюць у нас часам чытачы часопіса мужчыны.

Каб вам не было крыўдна, таварышы мужчыны, мы вырашылі час ад часу змяшчаць парады і для вас.

Перш чым прасавець штаны, іх трэба добра вычысціць шчоткай, вытрасці кішэні і манжэты і вывесці плямы. Складка на штанах павінна быць вельмі добра запрапанавана. Таму хлопчыкаў трэба прывучаць самастойна прасавець сабе штаны. Гэта зусім няцяжка. Нагрэйце добра прас, намачыце і выцісніце чысты шматок, пажадана цёмнага колеру для цёмных штаноў.

Перш за ўсё трэба «вывесці каленкі». Гэта робіцца так: вычышчаныя і вытрасеныя ад пылу штаны кладуцца на прасавальны стол, пакрыты коўдрай і прасціной, складкай наверх так, каб «каленкі» штаноў і складкі былі зверху. Затым змачыце і добра выцісніце чысты шматок, пакладзіце яго на тое месца, якое трэба добра адпрасавець, і злёгка вадзіце па ім кругамі гарачым прасам так, каб не ўтварылася дробных складак. Прапрасавайшы, падыміце шматок, і калі «каленкі» не ўцягнуліся як след, паўтарыце яшчэ раз аперацыю.

Цяпер складзіце штаны так, каб яны прышліся складка на складку, зраўняйце краі манжэтаў і працягвайце запрасоўваць складкі. Для гэтага здыміце шматок, змачыце яго зноў, пакрыйце ім штаны і вадзіце гарачым прасам уверх і ўніз па ўсёй складцы, старанна націскаючы на яе, пакуль яна не прасохне. Пакіньце штаны паляжаць без шматка, пакуль ад іх ідзе пара, а затым павярніце іх на другі бок і прапра-суйце такім жа чынам. Запомніце: адпрасаваныя штаны нельга перакладаць з месца на месца, пакуль яны зусім не прасохлі, інакш яны зноў пакамецацца.

Падсохлыя штаны раскладваюць, як вышэй ука-зана, на прасавальным стане і яшчэ раз прапра-соўваюць толькі складку, замяніўшы мокры шматок газетай, злёгка папырска-най вадой. Гэта памагае даўжэй захаваць складку.

Адпрасаваныя штаны рэкамендуецца адзяваць не адразу, а праз дзве-тры гадзіны, калі яны канчаткова прасохнуць, інакш яны будуць камячыцца.

Звычайна каля кішэняў утвараецца брудная па-ласа. Паласу гэтую лёгка зняць, калі працёрці яе ватай, змочанай у бен-зіне.

Каб вывесці глянец, прапра-суйце месцы, якія пачалі блішчаць, праз чы-сты шматок, змочаны сла-бым раствором воцату, і, пакуль тканіна яшчэ віль-готная, падыміце ворс мяккай шчоткай і пакінь-це добра прасохнуць. Штаны будуць як новыя.

Глянец трэба здымаць кожны раз, як вы пра-суюце складку.

Каб захаваць форму кі-шэняў штаноў або паліто, не засоўвайце ў іх цяж-кія, вялікія рэчы. Непры-гожа таксама, калі ства-раецца прывычка тры-маць рукі ў кішэнях шта-ноў або паліто. Асабліва гэта непрыгожа, калі юна-кі, размаўляючы з кім-не-будзь, стаяць з засуну-тымі ў кішэні рукамі.

На першай старонцы вокладкі: заслужаны механізатар Бела-русі Ніна Архіпаўна Цэд, трактарыстка калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна.

Фота Ул. Лупейкі.

На чацвёртай старонцы вокладкі: юныя турысты ў паходзе. Фотаэцюд П. Нікіціна.

Карысна ведаць

Каб нарэзаная рэпчатая цыбуля была не вельмі гор-кая, трэба яе папырскаць воцатам.

Вінегрэт будзе куды смач-ней, калі яго заправіць соу-сам маянез.

Калі расольнік недастат-кова востры, можна даліць у яго кіпячы працэдка-ны агурочны расол.

Каб атрымаць добры грыб-ны булён, сушаныя грыбы трэба браць і вялікія і малыя. Вялікія надаюць бу-лёну прыёмны смак і цём-ны колер, а малыя — пах.

Муку ў сырнікі дадаваць не рэкамендуецца, таму што ў гэтым выпадку тва-рог хутка закісae. Можна зварыць густую манную кашу, астудзіць, а затым змяшаць з тварагом.

Пры варцы супу неабход-на, каб пасля закладкі кож-нага прадукту булён зноў хутка закіпеў.

Калі мёд робіцца вельмі густы і цукрысты, яго трэ-ба падагрэць да 60—70° і добра перамяшаць.

Пры жаўцізне зубоў адзін раз на тыдзень трэба пра-цёрці зубы зубной шчоткай, змочанай у лімонным соку.

Пры схільнасці да паўна-ты раніцай нашча трэба вы-піваць сок палавіны лімона, разбаўленага шклянкай ва-ды.

Свежыя памідоры, нарэза-ныя долькамі або кружочка-мі, трэба класці ў суп за 10 мінут да заканчэння вар-кі, а пасераваныя — за 5 мінут.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 14436.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 30 VII 1962 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 192768. Зак. 418.

ВЯСНОВАЕ

ЗДАРЭННЕ

Словы А. ВОЛЬСКАГА

Музыка Ю. СЕМЯНЯКИ

АЖЫЎЛЕНА

Бегла я праз
вуліцу, раптам чую бас: Пра-ві-лы па-ру-шы-лі
штрафапрабачце, з вас! Я ж не маю ні рубля, што рабіць ця-пер?
Строга ад-рас за-пы-таў мі-лі-цы-я-нер. Вось як,
вось як, мі-лі-цы-я-нер. // -нер

Бегла я праз вуліцу,
Раптам чую бас:
— Правілы парушылі!
Штраф, прабачце, з вас.
Я ж не маю ні рубля,
Што рабіць цяпер?
Строга адрас запытаў
Міліцыянер.
Вось як,
Вось як,
Міліцыянер.
Прыцемкі вячэрнія,
Ціша і спакой.
Але хто там стукае
Да мяне ў пакой!
Адчыніла дзверы я —
Хоць вачам не вер! —

Бачу, з кветкамі стаіць
Міліцыянер.
Вось як,
Вось як,
Міліцыянер.
Не парушу правілы
Я цяпер нідзе,
Бо мяне міліцыя
Пад руку вядзе.
Хай сяброўкі дзівяцца:
— Вось дык кавалер!
Самы лепшы ад усіх
Міліцыянер.
Вось як,
Вось як,
Міліцыянер.

31281

W

